

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadeja Romih

Trgovina z otroki v Evropski uniji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tadeja Romih

Mentor: prof. dr. Bogomil Ferfila

Somentor: prof. dr. Bojan Dobovšek

Trgovina z otroki v Evropski uniji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Magistrsko nalogo podarjam staršema in se jima zahvaljujem
za njuno neskončno ljubezen, srečo in veselje.

Posebna zahvala pa gre mojemu Mirku, ki ima neverjetno sposobnost,
da moje življenje naredi vsak dan lepše.

»Vsi odrasli so bili najprej otroci. Toda le redki od njih se tega spominjajo ...«

Mali Princ, Antoine de Saint-Exupéry

Trgovina z otroki v Evropski uniji

Trgovina z otroki, je večplasten in globalen fenomen, ki je prisoten že od nastanka človeštva. Trgovina z otroki je mednarodno kriminalno dejanje, ki krši temeljne človekove pravice žrtve in njene svoboščine. Otroci so najpogosteje žrtve spolne industrije, prisilnega dela, beračenja, prisilnih porok, preprodaje in izkoriščanja kot vojaške sile v vojnih spopadih. Ključnega pomena pri boju proti trgovini z otroki je bil razvoj mednarodnopravne dokumentacije mednarodnih organizacij, ki usmerjajo razvoj pravnih ureditev posameznih držav. Pravice in mednarodnopravna zakonodaja na področju človekovih pravic, ki je danes v večini samoumevna, je plod dolgoletnih pogajanj, bojevanj in zahtev. Učinkovit boj proti trgovini z otroki v Evropski uniji bo dosežen samo s poenotenjem zakonodaje in enovitim pristopom do omenjene problematike. Evropska unija je v svoji zakonodaji trgovino z otroki prepovedala in jo najostreje obsoja. Trenutni položaj na področju trgovine z otroki v Evropski uniji je še vedno zaskrbljujoč in potrebuje hitrejšo in učinkovitejšo delovanje pristojnih institucij, če želimo doseči njegovo izkoreninjeno. Izmenjava informacij in hitre reakcije pristojnih institucij in organov Evropske unije so v današnjem globalnem in tehnološko naprednem času izrednega pomena. Trgovina z otroki se ne dogaja več samo v stvarnem svetu, ampak se je veliko načinov in metod izkoriščanja premaknilo v virtualni svet, ki ga trgovci čedalje bolj izkoriščajo. Ključnega pomena je tudi širjenje informacij in ozaveščenost ljudi o problematiki. Evropska unija bi lahko prevzela vodilno vlogo pri zagotavljanju in spoštovanju človekovih pravic. Vsak otrok na tem svetu ima pravico do varnega, ljubečega in dostojnega življenja.

Ključne besede: trgovina z otroki, pravice otrok, mednarodni kriminal, Evropska unija, zakonodaja.

Child trafficking in the European Union

Child trafficking, is a multilayered global phenomenon that has been present since beginning of civilisation. Trafficking in children is an international criminal act, which violates basic human rights and freedoms of the victim. Children most often fall prey to sex industry, forced labour, begging, forced marriage, drug trafficking and exploitation for military purposes as child soldiers. Development of international law documentation by international organisations was crucial for fighting child trafficking. These documents create guidelines for the development of legal regimes in respective countries. The rights and international legislation relating to human rights, which are mostly taken for granted today, is the product of many years of negotiations, fighting, and demands. Efficiency in fighting child trafficking within the European Union can only be achieved by standardising laws and a uniform approach toward the issue at hand. Trafficking in children is forbidden by European legislation, and condemns it in the strongest terms. The current situation of child trafficking is still worrisome. Faster and more effective actions are required of competent institutions in order to ensure its complete eradication. Information exchange and rapid reactions from competent authorities and bodies of the European Union are essential at a time of globalisation and technological advancement. Trafficking in children no longer only exists in the physical world; many ways and methods of exploitation have migrated to the virtual world, which traffickers are employing progressively. Disseminating information and raising people's awareness about the issue of trafficking in children is also of the utmost importance. The European Union could take the leading role in ensuring and respecting human rights. Every child in the world has the right to a safe, loving, and decent existence.

Key words: child trafficking, children's rights, international crime, European Union, law.

KAZALO

1 Uvod.....	7
2 Metode preučevanja in strukture	10
2.1 Opredelitev in cilji preučevanja	11
2.2 Raziskovalna vprašanja.....	12
3 Trgovina z ljudmi.....	13
3.1 Zgodovina trgovine z ljudmi	16
3.2 Trgovina z otroki	18
4 Mednarodno pravna ureditev in razsežnost trgovine z otroki	19
4.1 Društvo narodov	22
4.2 Organizacija združenih narodov	22
4.3 Mednarodne nevladne organizacije.....	26
5 Pravna ureditev in razsežnost trgovine z otroki v Evropi in Evropski uniji.....	28
5.1 Svet Evrope	33
5.2 Evropsko sodišče za človekove pravice	34
5.3 Evropska komisija	35
5.4 Organizacija za sodelovanje in varnost v Evropi	36
5.5 Schengensko območje	37
6 Ukrepi in strategija boja proti trgovini z otroki v EU	38
7 Zaključek.....	47
8 Literatura	51

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

KOP	Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah
DN	Društvo narodov
EK	Evropska komisija
EKČP	Evropska konvencija o človekovih pravicah
ESČP	Evropsko sodišče za človekove pravice
EP	Evropski parlament
EU	Evropska unija
FRA	Agencija Evropske unije za temeljne pravice
ILO	Mednarodna organizacija dela
OZN, ZN	Organizacija združenih narodov, Združeni narodi
NVO	Nevladne organizacije
OHCHR	Visoki komisar OZN za človekove pravice
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
SE	Svet Evrope
UNICEF	Sklad Združenih narodov za otroke
UNODC	Urad Združenih narodov za droge in kriminal

1 Uvod

Trgovina z otroki ni sodoben pojav. Je mednarodno organiziran kriminal, ki krši vsa načela človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Globalna zavest o trgovini z ljudmi narašča, vendar je raven znanja in zavedanja o problematiki še vedno zelo nizka. To povečuje ranljivost potencialnih žrtev. Trgovina in trgovanje z ljudmi sta nesprejemljiva ne glede na okoliščine – trgovina z otroki krši njihovo pravico do celovitosti, integritete, varnosti, zdravja in normalnega otroštva. Trgovina z otroki je globalen problem, ki se mu ne more izogniti nobena država na tem svetu. Mednarodno sodelovanje v boju proti trgovini z ljudmi in posledično trgovini z otroki je pomemben dejavnik, da se tovrstna kriminalna dejanja izkoreninijo.

Ideja in zavedanje, da imajo tudi otroci svoje pravice, nista zgodovinsko dejstvo, pač pa je moralo preteči veliko časa, da so tudi oni v pravnem kontekstu dobili svoje zapisane in mednarodno uveljavljene pravice. V antiki je bilo sprejeto mnenje, da so pravice otrok na ravni pravic živali. V dobi zgodnje evropske moderne so bili otroci postavljeni ob bok odraslih, kar se je kazalo v njihovem izkoriščanju pri delu, njihova pravna protekcija pa ni bila zaznavna. Proti 19. stoletju so se počasi začeli kazati prvi obrisi posebnega statusa otrok – v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) so primere zlorab otrok zaradi pomanjkanja pravne podlage do leta 1874 sodili po zakonih o krutem ravnanju z živalmi (Simmons 2009, 309). V preteklem stoletju je moderna država postala osnovno zagotovilo otrokove dobrobiti, kar se je začelo kazati s prvimi pravnimi dokumenti in ustavnimi določili, vezanimi prav na otroke. Za definicijo otroka bom v magistrskem delu uporabila definicijo Konvencije o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP),¹ ki v prvem členu navaja, da je otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej (OZN 1989). Večina mednarodnih in evropskih zakonov, resolucij, konvencij in priporočil pa za svoj temelj uporablja Splošno deklaracijo človekovih pravic (v nadaljevanju SDČP),² ki je bila 10. decembra 1948 sprejeta v Generalni skupščini Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN).³

---

¹Sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989. Veljati je začela 2. septembra 1990 v skladu z 49. členom.

²Sprejela in razglasila jo je Generalna skupščina Združenih narodov 10. decembra 1948 z resolucijo št. 217 A (III).

³Organizacija združenih narodov je bila ustanovljena 26. oktobra 1945 v San Franciscu.

V preambuli je poudarjeno prirojeno človekovo dostojanstvo, ki skupaj s pravicami predstavlja temelj svobode, pravičnosti in miru. SDČP predstavlja skupen ideal vseh narodov in držav članic v želji in prepričanju, da človeško dostojanstvo in enake pravice pripadajo vsem (Ribičič 2007, 71).

KOP otroka obravnava kot samostojen in neodvisen pravni subjekt ter mu zagotavlja celovito pravno varstvo na vseh pravnih področjih. Otrok mora za svoj celovit in skladen razvoj osebnosti odraščati v družinskem okolju, v vzdušju sreče, ljubezni in razumevanja. Ker je termin »največja korist otroka« mnogokrat različno obravnavan in interpretiran, je izjemnega pomena, da KOP daje prednost prav mnenju in željam otroka samega (Peternel 1998, 61–71). Bistvena razlika, ki jo KOP uveljavlja, je ne le priznavanje pravic otrok, ki jim zagotavlja posebno varstvo in zaščito, temveč tudi svoboščin, kot posebne vrste pravic. Participacija otrok na različnih področjih je v zadnjih dvajsetih letih v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) sestavni del njene politike, za reševanje pravnega statusa otrok (Šelih in Filipčič 2014, 99–102).

Otroci so tisti del družbe, ki je najbolj ranljiv. Otroci, ki so žrtve trgovine, praviloma izhajajo iz socialno šibkejših okolij in okolij, ki pravno niso dovolj regulirana in nadzorovana. Praviloma pa zato, ker noben otrok ni 100-odstotno varen pred tem, da postane žrtev. EU vlaga veliko napora in truda, da se žrtve hitreje identificirajo, locirajo in da se zanje poskrbi na dostojen način. Največ energije bo EU morala vložiti oz. jo vlaga v ustvarjanje enotne zakonodaje, ki bo podlaga za učinkovitejše preprečevanje trgovine z ljudmi, in ne zgolj reševanje in preštevanje žrtev. Samo s skupno strategijo, zakonodajo in pravočasno izmenjavo podatkov se lahko države članice na tovrstna kriminalna dejanja pravočasno odzovejo in ukrepajo. Trgovino z ljudmi poganjata želja po ilegalnemu zaslužku in povpraševanje. Med najbolj zaskrbljujoče dejavnike v EU v zvezi z bojem proti trgovini z ljudmi sodijo migracije migrantov in beguncev predvsem po letu 2014, ki so po nekaterih ocenah bile največje po drugi svetovni vojni. V teh obsežnih in nedosledno nadzorovanih migracijah na področju EU so najbolj ranljivi otroci, ki jih tihotapci in trgovci še lažje izkoristijo.

Delež otrok, ki so jih identificirali kot žrtve trgovine z ljudmi, se je po sedmih letih porasta po zadnjih podatkih vrnil na raven iz leta 2009. Kljub pozitivnemu trendu zmanjševanja števila še vedno več kot četrtno žrtev trgovine z ljudmi predstavljajo otroci (UNODC 2016, 11).

EU je sprejela številne pobude in ukrepe v boju proti trgovini z ljudmi, nazadnje s sprejetjem Direktive o preprečevanju, boju in zaščiti.⁴ Ta direktiva je del celostnega ukrepanja proti trgovini z ljudmi in predstavlja zavezujoč dokument boja proti preprečevanju trgovine z ljudmi in smeri globalnega ukrepanja EU proti trgovini z ljudmi.

Do učinkovitega boja proti trgovini z ljudmi na ravni EU bomo prišli samo s skupnim prizadevanjem, izmenjavo informacij, koordinacijo, pripravo skupne ter učinkovite strategije ter ne nazadnje z ozaveščanjem in izobrazbo ljudi. Za spremembo bosta potrebni zavezanost in aktivnost vseh držav članic (Gallagher 2010, 500). Za napredek in razvoj so ključni tudi razumevanje in obveščanje splošne javnosti o nevarnostih, ki jih trgovina z ljudmi predstavlja, ter vključenost politike vseh držav, ki so se zavezale boju proti trgovini z ljudmi.

Pri preprečevanju in izkoreninjenju trgovine z ljudmi in otroki je veliko energije, časa in ureditve pravne podlage treba usmeriti v reševanje in izkoreninjenje vzrokov, ki v večji meri omogočajo obstoj in širitev trgovine z ljudmi. Med najpogostejšimi vzroki za trgovino z ljudmi ostajajo revščina in želja po boljšem življenju, korupcija, šibka zakonodaja, neučinkovitost izvajanja predpisanih pravnih dokumentov in visoki zaslužki mednarodnih kriminalnih združb.

Po zbranih podatkih UNODC je bilo med leti 2012 in 2014 registriranih 63.251 žrtev trgovine z ljudmi, med katerimi odrasle ženske in deklice predstavljajo več kot 70 odstotkov vseh žrtev. V razmerju med odraslimi ženskami in deklicami je opažen trend porasta števila zabeleženih žrtev med deklicami. Če je še leta 2004 med žrtvami trgovine z ljudmi bilo 13 odstotkov otrok, je ta odstotek leta 2014 narasel na 28 odstotkov. Med žrtvami trgovine so deklice najbolj ogrožene, saj so leta 2014 predstavljale več kot 70 odstotkov žrtev trgovine z otroki (UNODC 2016, 11). Kjer je politika jasno predana k obravnavanju trgovine z otroki, tako na nacionalni kot tudi lokalni ravni, so možnosti za izvajanje in financiranje učinkovitih ukrepov proti trgovini z ljudmi večje.

Potrebna je politična podpora, tudi za ratifikacijo najpomembnejših mednarodnih pravnih instrumentov s strani vseh držav, učinkovito vključitev mednarodnih standardov in instrumentov, vključno s harmonizacijo nacionalne zakonodaje, z mobilizacijo virov in

---

⁴ Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ (v nalogi uporabljen izraz Direktiva o preprečevanju, boju in zaščiti).

vključitvijo učinkovitih programov ter intervencij in pripravo ter financiranje nacionalnih akcijskih načrtov, kjer ne obstajajo, ali upoštevanje trgovine z otroki znotraj drugih postopkov načrtovanja.

2 Metode preučevanja in strukture

Znotraj izbrane teme magistrskega dela bom podrobno preučila in interpretirala primarne in sekundarne vire. Osnova teoretskega dela naloge bo pregled mednarodnopravne zakonodaje, razvoja in napredka mednarodne in evropske zakonodaje, ki urejajo področje trgovine z belim blagom, s poudarkom na trgovini z otroki in njeni podrobnejši analizi.

S pomočjo sekundarnih virov želim preučiti in analizirati področja in razsežnost trgovine z otroki, vpliv globalizacije na izbrano tematiko in pregledati ukrepe za spopadanjem z izzivom, ki je razširjen po svetu in vsej EU. Osnova za empirični del naloge bodo poročila UNODC, ki zajemajo tudi zadnje in najnovejše poročilo iz leta 2016, poročila Europol in poročila različnih institucij in organizacij, ki delujejo na mednarodnem območju in v EU. S pridobljenimi podatki empiričnega dela in preučitvijo primarnih ter sekundarnih virov želim pridobiti poglobljen vpogled v problematiko trgovine z otroki v EU in sposobnost ter agilnost te pri preprečevanju tovrstnih kriminalnih dejanj v luči globalnih in sodobnih izzivov.

Razsežnosti in vpliva trgovine z ljudmi in otroki pa ne moremo preučevati brez hkratne preučitve razvoja temeljnih listin in dokumentov na področju človekovih pravic, ki dajejo pravno podlago in obvezujoče standarde za vse današnje pravne dokumente, ki so podlaga za boj proti trgovini z ljudmi in otroki.

Magistrsko delo je sestavljeno iz sedmih poglavij. Uvodnemu delu sledi poglavje o strukturi in uporabljeni metodologiji v nalogi. V tretjem delu bo predstavljen zgodovinski in splošni del o trgovini z ljudmi s poudarkom na trgovini z otroki. V četrtem poglavju je predstavljena mednarodno pravna ureditev trgovine z otroki in njena globalno razsežnost. Sledi poglavje o pravni ureditvi in razširjenosti trgovine z otroki v Evropi in EU, ki ji sledi poglavje o ukrepih in strategijah EU v boju proti trgovini z otroki. Sedmo poglavje predstavlja zaključek naloge, ki bo podal celovit pregled izbrane problematike in odgovore na raziskovalna vprašanja.

2.1 Opredelitev in cilji preučevanja

Pojem trgovine z ljudmi je kompleksen in zelo širok pojav. Opredelimo jo lahko kot vsako obliko novačenja, prodaje ali prenosa ranljivih posameznikov ali skupin (znotraj ali izven države) z namenom izkoriščanja (prisilno delo, vojaška rekrutacija, prisilno beračenje, spolno izkoriščanje, darovanje organov, prisilna poroka in prodaja otrok). Temelji na plačilu ali drugem nadomestilu ter na uporabi fizičnega ali drugega nasilja, prevari, goljufiji, tako da se doseže soglasje ali nadzor nad žrtvijo (Pravni center za varstvo človekovih pravic 2017).

Trgovina z ljudmi je še vedno eden izmed bolj perečih problemov današnje družbe, ki mu vsa mednarodna skupnost posveča vedno večjo pozornost in skuša to mednarodno kriminalno dejanje izkoreniniti. Kljub razširjenosti trgovine z ljudmi po svetu je omenjena problematika šele v zadnjih dveh desetletjih pritegnila pozornost javnosti, državne in mednarodne politike, nevladnih, vladnih in mednarodnih organizacij.

Cilj preučevanja izbrane tematike v magistrskem delu bo predvsem podrobna preučitev trenutno veljavne mednarodne in evropske zakonodaje, ki ureja področje trgovine z ljudmi, s poudarkom na trgovini z otroki, ter njene uspešnosti in učinkovitosti v boju in izkoreninjenju tega mednarodnega kriminala. Na mednarodni in evropski ravni je bilo predvsem v zadnjem desetletju sprejetih veliko resolucij in zakonov, vendar se ravno zaradi kompleksnosti problema vsi aktivni akterji v boju soočajo s številnimi težavami pri reševanju in preprečevanju trgovine z ljudmi. Globalizacija, ki narekuje sodobne trende, prinaša pozitivne in negativne vidike. Ravno zaradi hitrega tehnološkega razvoja smo priča novim metodam in hitrejšemu dostopu do potencialnih žrtev trgovine z ljudmi, kar omogoča lažjo organizacijo in izvedbo kaznivega dejanja. Po drugi strani pa je razvoj tehnologije ključen pri odkrivanju, identificiranju in preprečevanju trgovine z ljudmi na državni in mednarodni ravni.

Za današnji razcvet trgovine z ljudmi sta pomembna ravno globalizacija in tehnološki razvoj, saj je z novimi tehnologijami, dostopom do informacij in podatkov, ki omogočajo lažjo in hitrejšo komunikacijo, oblikoval nove metode in načine trgovine z ljudmi. Zato je ključno, da se mednarodne in evropske institucije ter ne nazadnje države temu dejstvu prilagodijo.

Veliko časa se je omenjena problematika odvijala izven dosega splošne javnosti, zato sta zavedanje in poznavanje trgovine z ljudmi še vedno na precej nizki ravni, pomembno pa je ozavestiti in razumeti, da se taka stvar lahko zgodi prav vsakemu izmed nas. In ravno otroke, ki svoje mišljenje, voljo in željo veliko težje izrazijo in ne razumejo potencialne grožnje, je treba zaščititi na vseh ravneh – od družinske skupnosti do mednarodnih organizacij. Globalizacija briše meje.

Pri preučevanju trenutne zakonodaje bodo upoštevana tudi najnovejša poročila mednarodnih organizacij in njihovih specializiranih agencij, ki omogočajo poglobljen uvid v stanje in trende trgovine z ljudmi.

2.2 Raziskovalna vprašanja

Zastavljena raziskovalna vprašanja, predstavljena v nadaljevanju, na podlagi katerih želim v nalogi priti do konkretnih odgovorov in prikaza stanja na področju trgovine z otroki v EU, bodo ključna pri pisanju magistrskega dela.

- Kako dobro je urejeno pravno in zakonodajno področje boja proti trgovini z otroki v EU?

S preučitvijo najpomembnejše pravne zakonodaje na globalni ravni, ravni Evrope in EU želim preveriti, ali so pravne norme in pravni mehanizmi, ki naj bi zagotavljali temeljne človekove pravice in svoboščine, urejeni skladno z dejanskim stanjem v družbi ali so zgolj lepe besede zapisane na listu papirja.

- Ali se zakonodaja in tudi institucije EU prilagajajo trendom trgovine z otroki?

Že samo hiter pregled človeške zgodovine nam pokaže, da je trgovina z ljudmi in otroki v različnih oblikah prisotna že veliko predolgo. Skozi stoletja so se načini in oblike trgovine z ljudmi spreminjali, nekateri izmed njih pa so še danes stalnica in dejstvo sodobne družbe. Zato želim s pregledom in preučitvijo aktualno veljavne pravne zakonodaje EU preveriti, ali se zakonodaja prilagaja sodobnim trendom trgovine z ljudmi in otroki in kako se nanje odziva. Odgovore na raziskovalna vprašanja bom podala v zaključnem delu magistrske naloge.

- Ali lahko EU odigra ključno vlogo pri mednarodnem boju proti trgovini z otroki?

Kot človek bi si želela, da bi bila trgovina z ljudmi in otroki na vseh koncih sveta najostreje obsojena, prepovedana in izkoreninjena. Žal temu še vedno ni tako, zato je pomembno, da vodilno vlogo pri izkoreninjenju trgovine z ljudmi in otroki na globalni ravni prevzame nekdo, ki bo dosledno in disciplinirano izvajal vlogo nadzornika in promotorja.

3 Trgovina z ljudmi

Trgovina z ljudmi je večplasten mednarodni fenomen sodobnega sveta s tisočletno zgodovino, ki izvira iz ranljivosti posameznika in revščine, pomanjkanja demokratičnih norm in standardov, slabe izobraženosti in ozaveščenosti, želje po zaslužku in diskriminaciji. Vse oblike trgovanja in izkoriščanja so odraz kritičnega stanja in nezmožnosti nadzora. Trgovina z ljudmi je prisotna po vsem svetu – v razvitih in manj razvitih državah.

Poleg trgovine z orožjem, mamili in pranja denarja je trgovina z ljudmi ena izmed najbolj dobičkonosnih oblik mednarodno organiziranega kriminala, ki ima hude posledice za blaginjo in temeljne pravice žrtev. Glavni vzroki trgovine z ljudmi so revščina, rastoči trg spolnih storitev, pomanjkanje izobrazbe, slaba pravna ureditev, povpraševanje o ceneni delovni sili, povpraševanje po uslugah žrtve in dobičkonosnost, saj organizirane kriminalne združbe s trgovino z ljudmi dobro služijo (Dobovšek 2010, 319).

Poznamo veliko vzrokov, zakaj ljudje postanejo žrtve trgovine. Trgovina z ljudmi zaobjema veliko različnih načinov izkoriščanja ljudi, med najpogostejše spadajo prisilno delo, prisilno beračenje, izkoriščanje za spolne usluge (prostitucija, pornografija, pedofilija), prisilne poroke, prodaja otrok in trgovanje z organi.

Mednarodna skupnost je precej časa skušala opredeliti pojem organiziranega kriminala v raznih konvencijah. Enotna definicija je nujna, saj lahko le na podlagi tega zagotovimo sodelovanje več subjektov, od držav do organizacij. Za definicijo organiziranega kriminala, ki za pridobivanje svoje finančne moči izvaja tudi trgovanje z ljudmi, je pomembna Konvencija OZN, ki pojem organizirane kriminalne združbe opredeljuje kot strukturirano skupino treh ali več oseb, ki delujejo določeno časovno obdobje in z združenimi moči z namenom storitve enega ali več hudih kaznivih dejanj, da bi se na ta način posredno ali neposredno finančno ali kako drugače materialno okoristile (Čurin 2007, 48).

Pomembna razlika pri preučevanju in raziskovanju problematike trgovine z ljudmi je razlikovanje med trgovino z ljudmi in tihotapljenjem ljudi. Prav ta dva pojma se pogosto enačita, gre pa v pravnem in realnem svetu za dve različni kriminalni dejanji. V osnovi sta tako trgovanje z ljudmi kot tihotapljenje ljudi kaznivi dejanji. Bistvena razlika med omenjenima pojmomoma pa je soglasje oz. privolitev »žrtve«. Trgovina z ljudmi se lahko izvršuje z ali brez prečkanja državne meje, medtem ko je za tihotapljenje značilen in bistven razkorak ravno v ilegalnem prečkanju meje in vstopu v drugo državo (ILO 2009, 18). Pri tihotapljenju gre večinoma za privolitev osebe, v tem primeru ilegalnega migranta, ki se s tihotapcem dogovori za ilegalni prestop meje, ob izvršitvi dejanja sta v prekršku obe osebi. V večini primerov trgovine z ljudmi pa so žrtve v to prisiljene, posledično pa izkoriščene in zlorabljene. Za žrtve trgovine z ljudmi je izredno pomembno, da jih ob identificiranju in preprečevanju ustrezno obravnavajo in jim nudijo takojšnjo pomoč in zaščito. Vendar je politična želja po boljši zaščiti in preventivi pogosto dosegla ravno nasprotno: žrtve so bile znova viktimizirane, saj so bile identificirane kot ilegalni migranti namesto žrtve trgovine z ljudmi.

Dodaten pristop k trgovini z ljudmi se osredotoča na element gibanja v procesu trgovine z ljudmi, zlasti kadar pride do gibanja čez mednarodne meje. Skladno s tem se pobude proti trgovini z otroki osredotočajo na zaostrovanje zakonov o priseljevanju in povečan mejni nadzor. Zaščitni ukrepi se bolj osredotočajo na kratkoročno pomoč žrtvam, preden jih vrnejo v državo izvora (Brysk in Shafir 2004, 159). Razvoj politik, ki pomagajo pri varnejšem preseljevanju ljudi, bi lahko zmanjšal ranljivost otrok in pomagal preprečiti izkoriščanje ter zlorabo v smislu gibanja ali preseljevanja.

V 3. členu Protokola OZN o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, zlasti žensk in otrok (v nadaljevanju Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje), so opredeljeni trije elementi, ki morajo biti izpolnjeni, da lahko govorimo o kaznivem dejanju trgovine z ljudmi (OZN 2000, 3. člen):

a) »trgovina z ljudmi« pomeni novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje

vključuje vsaj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov;

b) privolitev žrtve trgovine z ljudmi o nameravanim izkoriščanju (kot je opisano v točki a), se ne bo upoštevala, če so bila uporabljena sredstva, navedena v točki a;

c) novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje otrok zaradi izkoriščanja se šteje za trgovino z ljudmi, četudi ne vključujejo nobenega od sredstev, navedenih v točki a.

Termin trgovina z ljudmi je bil v preteklosti definiran in se je nanašal na otroke in odrasle, ki so izkoriščeni z namenom prostitucije in drugih spolnih izkoriščanj. S sprejetjem Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje, ki dopolnjuje Konvencijo OZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in je bil sprejet 15. novembra 2000, se je definicija trgovine z ljudmi bistveno spremenila. Žrtve trgovine z ljudmi so sodeč po Protokolu za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje podvržene različnim oblikam (ne zgolj prostituciji in spolnemu izkoriščanju) in namenom zlorabe, vsi pa so opredeljeni kot izkoriščanje.

Namen omenjenega Protokola je (Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje 2000, 2. člen):

- preprečevanje in zatiranje trgovine z ljudmi s posebno pozornostjo do žensk in otrok,
- zaščita in pomoč žrtvam take trgovine ob popolnem spoštovanju njihovih človekovih pravic in
- pospeševanje sodelovanja med državami pogodbenicami za doseg teh ciljev.

Trgovina z ljudmi in otroki ostaja eno izmed najbolj dobičkonosnih mednarodno organiziranih kriminalnih dejavnosti, čemur se trgovci ne bodo zlahka odrekli. Ravno zaradi tega je treba vzpostaviti in sprejeti enovito mednarodno pravno zakonodajo, ki bo zavezala tudi države pogodbenice, da ta določila dosledno izvajajo in spoštujejo. Reševanje problematike ni in ne more biti omejeno zgolj na posamezno državo, saj je zaradi kompleksnosti pojava trgovine z ljudmi praktično nemogoče, da bi posamezna država problematiko lahko izkoreninila brez pomoči drugih držav, mednarodnih organizacij in institucij.

Države so tiste, ki ustvarjajo pogoje za demokracijo in človekove pravice. Univerzalne človekove pravice so mogoče le zaradi univerzalnega pristopa sodobnih držav (Monshipouri 2003, 34).

3.1 Zgodovina trgovine z ljudmi

Trgovino z ljudmi, kamor spadajo tudi otroci, poznamo že tisočletja. Glavna razlika med nekoč in danes je v tem, da je trgovina z ljudmi danes prepovedana in označena kot ena izmed hujših oblik mučenja in izkoriščanja ljudi. Zgodovinsko gledano je bilo nekoč suženjstvo sprejeto dejstvo, njegove žrtve so bili milijoni ljudi, ki so bili podvrženi nehumanim ravnanjem. Vse od antike pa do kolonialnih osvajanj evropskih držav so sužnji predstavljali osnovo gibalno razvoja, gradnje in merjenja moči držav. Vsaka žrtev trgovine z ljudmi posledice tovrstnega dejanja nedvomno nosi in čuti vse življenje.

Predvsem to velja za otroke, ki so najšibkejši del družbe in za katere smo odgovorni odrasli. Žalostno je dejstvo, da kljub strahovitemu razvoju človeštva danes še vedno beležimo nepredstavljljive številke žrtev trgovine z ljudmi.

Na prvi pogled bi si lahko mislili, da so ravnanja, kot so suženjsko razmerje, trgovina s sužnji in podobni pojavi, del zgodovine. Toda kruta realnost kaže, da so vsi zgoraj omenjeni pojavi verjetno bolj razširjeni, kot so bili še v polpretekli zgodovini. Trgovina z ljudmi, prostitucija, prodaja otrok, spolno zlorabljanje odraslih in otrok, prisilne poroke – vsi ti pojavi so povezani z mučenjem in nečloveškim ter ponižujočim ravnanjem, saj so žrtve trgovine izpostavljene kršenju temeljnih pravic in svoboščin, podvržene nehumanim ravnanjem in drugim oblikam trpinčenja in zlorab. Z namenom boja proti trgovini z ljudmi (tedaj predvsem zaradi suženjstva) se je mednarodna skupnost v začetku 20. stoletja odzvala z mednarodnim sporazumom o zatiranju trgovanja z belim blagom (leta 1904), mednarodno konvencijo o zatiranju trgovanja z belim blagom (leta 1910) in leta 1921 z mednarodno konvencijo o zatiranju trgovanja z ženskami in otroki (Lampe 2010, 250–51).

Mednarodno kriminalno dejavnost trgovine z ljudmi zaznamo praktično v vsaki državi in regiji tega sveta. Med letoma 2010 in 2012 so med identificiranimi žrtvami registrirali 152 različnih državljanstev iz 124 držav sveta. Razmah globalizacije in enostavnejšega prečkanja državnih meja se kaže v velikih težavah organov pregona pri identificiranju in preprečevanju tovrstnih

mednarodnih poti – šest od deset identificiranih žrtev je do končnega cilja prepotovalo vsaj eno državno mejo (UNODC 2014, 8). V primerjavi s poročilom Urada OZN za droge in kriminal (v nadaljevanju UNODC) iz leta 2012 se je povečalo tudi število identificiranih različnih mednarodnih tokov trgovine z ljudmi – med letoma 2007 in 2010 je bilo identificiranih 460 tokov, med letoma 2010 in 2012 pa že 510. V zadnjem poročilu UNODC iz leta 2016 se je število teh poti še povečalo (UNODC 2016, 5–8).

Med letoma 2007 in 2010 so kar 49 odstotkov žrtev trgovine z ljudmi predstavljale ženske – skupaj z otroki so dosegle neverjetnih 75 odstotkov vseh identificiranih žrtev trgovine z ljudmi. V zadnjih desetih letih pa se je profil identificiranih žrtev trgovine z ljudmi rahlo spremenil. Kljub dejstvu, da ženske še vedno predstavljajo večino žrtev trgovine z ljudmi, je po zadnjem poročilu UNODC naraslo število žrtev trgovine otrok in odraslih moških. V letu 2014 so med identificiranimi žrtvami trgovine z ljudmi zaznali 28 odstotkov otrok in 21 odstotkov odraslih moških (UNODC 2016, 35).

Najpogostejši vzrok trgovine z ljudmi je še vedno spolno izkoriščanje žrtev, kljub temu da beležimo rahel upad. Če je še leta 2007 tovrstno kriminalno dejanje predstavljalo 59 odstotkov žrtev, je v letu 2014 ta delež padel na še vedno zelo visokih 54 odstotkov. Opazen pa je porast identificiranih žrtev trgovine z ljudmi zaradi prisilnega dela – leta 2007 je bilo identificiranih 32 odstotkov takšnih žrtev, številka pa je v letu 2014 poskočila na 38 odstotkov. Tako lahko hitro ugotovimo, da več kot 80 odstotkov žrtev trgovine z ljudmi trpi zaradi vseh vrst spolnega izkoriščanja in izkoriščanja za prisilno delo (UNODC 2016, 6).

Kljub strahovitemu napredku človeštva predstavlja trgovina z ljudmi madež za vso mednarodno skupnost, ki kljub vsem zakonodajnim in varovalnim mehanizmom ta pojav zelo težko omejuje in nadzira. Trgovina z ljudmi je še danes prisotna predvsem zaradi dobro organiziranih mednarodnih kriminalnih združb, ki so uspešne pri iskanju sivih lis v zakonodaji, izigravanju pravnega reda. Prav zaradi tega se morajo okrepiti mehanizmi za preprečevanje in uničenje tovrstnih kriminalnih združb, ki uničujejo nedolžna življenja žrtev trgovine.

3.2 Trgovina z otroki

Otroci so najšibkejši člen družbe, zato so tudi najbolj ranljivi in nedojemljivi za potencialne nevarnosti. Otrok se predvsem v svojem zgodnejšem obdobju svojih pravic niti ne zaveda, zato so za njegovo dobrobit odgovorni starši oziroma skrbniki, neposredno tudi vsa družba in država.

Število žrtev trgovine med otroki se je po podatkih poročila UNODC iz leta 2016 spustilo na raven iz leta 2009, kar pa ne pomeni, da stanje ni alarmantno. Kljub pozitivnemu trendu upadanja števila otrok med žrtvami trgovine z ljudmi ti še vedno predstavljajo okoli 25 odstotkov vseh identificiranih žrtev (UNODC 2016, 11).

Moderna družba se zaveda potrebe po posebnem pravnem varstvu in zaščiti otrok ob razumevanju, da se pravice otrok v nekaterih primerih razlikujejo od pravic odraslih, predvsem zaradi njihove nesposobnosti samoobrambe in samozaščite v pravnem in družbenem okolju.

Samo s primerno in urejeno zakonodajo lahko otroke zaščitimo pred potencialnimi nevarnostmi. V praksi se zato pogosto uporablja pristop pozitivne diskriminacije, ki je po mnenju mnogih pomemben instrument za zagotavljanje dejanske enakopravnosti šibkejših kategorij, kot so nedvomno otroci (Flander 2004, 103). Otroci se svojih pravic v svojem zgodnejšem obdobju praviloma ne zavedajo in se potencialnim grobim kršitvam njihovih temeljnih pravic in svoboščin težje zoperstavijo ali se sploh ne morejo. Ravno instrument pozitivne diskriminacije omogoča posebno obravnavo otrok, da lahko dosežemo učinkovito in bolj široko pravno varstvo.

Velik branitelj in skrbnik pravic otrok je ravno mednarodnopravna zakonodaja, ki predstavlja temelj za oblikovanje pravnih določb posamezne države ali organizacije držav. Ravno premik v zavesti držav in mednarodnih organizacij, da status, zaščita in varstvo pravic otrok niso le v domeni družinskega okolja, je najprej pripeljal do enakovrednega statusa pravic odraslih oseb in kasneje tudi pozitivno privilegiranega pravnega statusa zaradi njihovega specifičnega položaja (Sadurski 2006, 202). Z razvojem in sprejetjem temeljnih človekovih pravic v pravnih aktih se je postopoma razvil odnos ničelne tolerance do tovrstnih kriminalnih dejanj.

Razvoj mednarodnega in evropskega prava na področju varstva pravic otrok in njegovega ključnega pomena v boju proti trgovini z otroki bom podrobneje predstavila in analizirala v

prihodnjih poglavjih magistrskega dela. Otroci še vedno predstavljajo velik delež identificiranih žrtev. Čeprav v zadnjih letih beležimo pozitiven trend zniževanja števila otrok med žrtvami trgovine, se moramo zavedati, da je še v letu 2004 delež otrok med identificiranimi žrtvami predstavljal 13 odstotkov, desetletje kasneje pa je ta številka poskočila na 28 odstotkov. Za razumevanje trgovine z otroki je potrebno razumevanje celega procesa – od začetka do konca. Pri odkrivanju in preprečevanju trgovine z otroki je nujno razumevanje političnih, gospodarskih, družbenih in kulturnih kontekstov, iz katerih izvirajo trgovci in otroci, ki so njihove žrtve. Pomembno je dosledno lociranje geografskih vzorcev, ločevanje različnih vrst izkoriščevalskega dela, kjer so otroci žrtve trgovine z ljudmi, in iskanje vzrokov za tovrstna mednarodna kriminalna dejanja. Prepoznavanje in analiziranje teh spremenljivk omogoča načrtovanje številnih ukrepov in akcij v vseh fazah trgovine z otroki, vključno s preventivnimi ukrepi, identifikacijo otrok v točkah odhoda, tranzita in prihoda, podporo otrokom in nudenjem podpore in pomoči žrtvam. S sistematičnim in celovitim pristopom lahko vsaka institucija, država, mednarodna organizacija in ne nazadnje posameznik po svojih najboljših močeh prispeva k izkoreninjenju trgovine z otroki (ILO 2002, 10–14).

V EU postanejo otroci žrtve trgovine najpogosteje zaradi različnih oblik spolnega izkoriščanja, ki je tudi najbolj opazno, najbolj razširjeno in omenjeno v javnosti. Zelo opazna primera izkoriščanja otrok v EU sta tudi prisilno delo in beračenje. Poseben poudarek pri varovanju otrok je namenjen njihovi vključenosti in znanju o potencialnih nevarnostih. To niso prepovedane teme, o katerih se z otroki ne smemo in ne moremo pogovarjati, ampak je naša dolžnost – posameznikov in države – da otrokom omogočimo normalen razvoj in dostojne življenjske okoliščine. Določanje najboljšega interesa otroka je ključni element pomoči in zaščitnih ukrepov za žrtve trgovine z otroki. To mora biti prednostni cilj za vsakega posameznega otroka, upoštevati pa je treba tudi njegov ali njen vidik.

4 Mednarodno pravna ureditev in razsežnost trgovine z otroki

Za današnje razumevanje in spoštovanje pravic otrok je bilo nujno, da se je na mednarodni ravni spregovorilo o tem problemu in so se začeli sprejemati prvi mednarodni dokumenti, ki so podlaga tudi za nekatere današnje temeljne mednarodnopravne dokumente, ki pokrivajo področje pravic otrok. Zavedanje mednarodne skupnosti o pomembnosti zaščite otrok pred kaznivimi dejanji in nehumanim obravnavanjem je bilo pri tem ključno.

Ravno države so pogosto omejevale in zatirale človekove pravice v imenu skrbi za obstoj in stabilnost, ključni pristop današnjih sodobnih držav pa je iskanje ravnotežja med zagotavljanjem temeljnih človekovih pravic in svoboščin državljanom ter na drugi strani ohranjanjem in zagotavljanjem varnosti in reda. Pomemben premik v razvoju varstva človekovih pravic so številni mednarodni dokumenti, po katerih so se moderne demokratične države dolžne ravnati na območju, na katerega se dokument nanaša (Ribičič 2007, 69). Razvoj mednarodno pravne ureditve je tisti, ki posamezne države usmerja in pomembno vpliva na razvoj ustrezne domače zakonodaje, ki je bistvena za uspešen skupen boj proti trgovini z ljudmi.

Gibanje za otrokove pravice je imelo korenine v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so otroci kot zadnja zatirana manjšina (tako so bili poimenovani) stopili iz mraka na svetlobo. Sodeč po tedanjih raziskavah so odrasli do tistega časa otrokom še vedno odrekli vrsto temeljnih pravic in svoboščin.

Funkcija današnjega mednarodnega prava, gledano s perspektive človekovih pravic, je dvojna. Prvič mednarodno pravo s splošnimi dokumenti obvezuje države, da se njihovo notranje pravo uskladi in da zagotavljajo, spoštujejo in omogočajo ustrezno pravno varstvo. S tem pa se moč oblasti posamezne države vis-a-vis posameznika omeji. Druga funkcija mednarodnega prava pa je vzpostavitev učinkovitih mednarodnopravnih nadzorov nad uresničevanjem posameznih človekovih pravic, njihovim spoštovanjem in izvajanjem mednarodnih obveznosti (Lampe 2010, 78).

Otroci ostajajo druga najpogosteje odkrita skupina žrtev trgovine z ljudmi na svetu, takoj za ženskami, in delež otrok v letih od 2012 do 2014 je znašal med 25 in 30 odstotkov vseh odkritih žrtev. Starostni profil odkritih žrtev se znatno razlikuje od regije do regije. V državah podsaharske Afrike je denimo daleč največ žrtev med otroki (64 odstotkov) – gre za vsesplošen trend vse od leta 2003, ko se je začelo zbiranje podatkov. Tudi v državah Srednje Amerike in na Karibih je največ ugotovljenih žrtev med otroki, medtem ko je v bogatejših državah Severne Amerike, Evrope in Bližnjega vzhoda delež otrok relativno nizek (20–25 odstotkov) (UNODC 2016, 25).

Z znanjem, ki ga imamo zdaj, ni mogoče podati temeljite razlage o tem, zakaj se številke odkritih žrtev med otroki tako razlikujejo od regije do regije. Podrobna analiza bi morala

upoštevati različne dejavnike in oceniti njihov učinek na stopnjo odkrivanja trgovine z otroki po svetu. Prva skupina dejavnikov se nanaša na povpraševanje po trgovini z otroki, to je povpraševanje po mladoletnih otrokih v izkoriščevalskih dejavnostih, kot so na primer spolne usluge, delovna sila in druga mednarodna kazniva dejanja. To povpraševanje vedno vključuje in pogojuje finančni vidik. Spet druga skupina dejavnikov se navezuje na razpoložljivost otrok, ki so žrtve. Splošni statistični rezultat kaže, da so države z mlajšo populacijo nagnjene k višji stopnji trgovine z otroki. To bi lahko pomenilo, da so otroci v državah, kjer je populacija otrok velika, lažja tarča trgovcev z ljudmi. Tudi možnost izobrazbe oziroma dostop do nje je lahko eden izmed dejavnikov.

Prav tako obstajajo tudi nekateri nujni dejavniki, ki bi lahko pripomogli pri ujemanju povpraševanja z razpoložljivostjo. Prisotnost takšnih dejavnikov bi lahko nakazovala nenavzočnost trdnih institucij, ki so predane zaščiti otrok, vključno s sistemom kazenskega pravosodja. Za trgovce z ljudmi bi to pomenilo manj ovir na območjih, kjer institucije ne zagotavljajo zadostne zaščite otrok, ne obsodijo trgovcev z ljudmi, ne zagotavljajo primerne izobrazbe oziroma ne podpirajo skupnosti, da bi obvarovale otroke. Odkrivanje otrok žrtev je pogostejše v državah z nižjo stopnjo človekovega razvoja, medtem ko iz bolj razvitih držav prihaja manj primerov trgovine z otroki (UNODC 2016, 23–31).

Najboljši interesi otroka bi morali biti prednostni cilj pri vseh dejanjih, ki zadevajo otroke, ne glede na to, ali dejanja izvajajo javne ali zasebne ustanove za socialno varnost, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa (OZN 1989, 3.člen).

Nesporno dejstvo je, da je ravno razvoj pravne zakonodaje na mednarodni ravni spodbudil razvoj ustreznih pravnih in varstvenih mehanizmov na ravni posameznih držav in ostalih regionalnih organizacij, kot je na primer EU. Mednarodna skupnost je potrebovala precej časa, da se je odločno postavila v položaj ničelne tolerance do trgovine z ljudmi in otroki, čemur je sledila ustrezna pravna zakonodaja, ki pa še vedno ni zadostna in dovolj učinkovita, saj je število žrtev trgovine z ljudmi na globalni ravni in ravni EU še vedno zaskrbljujoče.

Medtem ko klasična mednarodno pravna zakonodaja temelji na načelu suverenosti in enakopravnosti držav, mednarodno pravo človekovih pravic teži k zavezanosti, da posamezniku zagotovi ustrezno pravno varstvo njegovih pravic. Pomembna je razlika v odnosu

subjektov, saj je v mednarodnem pravu človekovih pravic ključno razmerje posameznik – država in ne država – država (Lampe, 2004, 374).

4.1 Društvo narodov

Odgovor mednarodne skupnosti po koncu prve svetovne vojne je bil ustanovitev Društva narodov⁵ (v nadaljevanju DN). Osnovna naloga in namen ustanovitve DN sta bila zagotavljanje in ohranitev miru, vendar pa je zaradi slabe organizacije, nesodelovanja ključnih velesil tistega časa in začetka druge svetovne vojne doživel neslaven konec.

Kljub temu pa je DN v svojem kratkem življenjskem ciklu prispeval nekaj izredno pomembnih dokumentov, ki jih je kasneje kot naslednica prevzela Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN). Danes človekove pravice in temeljne svoboščine razumemo in sprejemamo kot univerzalne. Razvoj in formaliziranje človekovih pravic potekata na dveh ravneh – na ravni države in ravni mednarodnih organizacij. Ureditve človekovih pravic v mednarodnem pravu se je sooblikovala z nastankom mednarodne skupnosti (O'Byrne 2003, 74). Raziskave in želja po pravni zaščiti otrok so se najprej uveljavile prav na področju trpinčenja otrok in se šele kasneje razširile na druga področja otrokovega življenja. Začetke gibanj za pravice otrok najdemo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, prvo širšo obliko mednarodnopravne ureditve položaja otrok pa je sprejel leta 1920 ustanovljeni DN. Spoznanje, da je otrok oseba, ki ima svoje lastne pravice, je bila začrtana s sprejetjem Deklaracije o otrokovih pravicah⁶ (Društvo narodov 1924).

Zgodovinski dokument Deklaracije o otrokovih pravicah je na mednarodni ravni prvi priznal obstoj posebnih pravic, ki pripadajo otrokom, in posredno naslovil pravice otrok do razvoja, varstva in pomoči. Deklaracija vsebuje pet načel, ki so v veljavi še danes (Agius 2014, 18).

4.2 Organizacija združenih narodov

Po propadu DN in zaključku druge svetovne vojne se je mednarodna skupnost zavedala, da potrebuje učinkovito in uspešno mednarodno organizacijo, ki bo branik in gonilna sila pri

---

⁵ Društvo narodov je bilo ustanovljeno 10. januarja 1920 s sedežem v Ženevi.

⁶ Deklaracijo o otrokovih pravicah je Društvo narodov sprejelo 26. septembra 1924.

razvoju temeljnih pravic in svoboščin. Odgovor na stanje v Evropi in svetu je bila ustanovitev OZN 26. oktobra 1945 v San Franciscu. Članice OZN so tudi vse države EU, trenutno organizacija združuje 193 držav.

Pri umestitvi in pomenu temeljnih pravic in svoboščin v mednarodnem pravu lahko kot pomemben mejnik v zgodovini razvoja štejemo Ustanovno listino OZN in SDČP (Weller 2007, 8). Potem ko je leta 1948 tudi SDČP priznala potrebo po posebni skrbi in pomoči otrokom z ustreznim pravnim varstvom, je OZN leta 1959 sprejel Deklaracijo o otrokovih pravicah (v nadaljevanju DOP). Zlasti po sprejemu DOP so postale zahteve gibanj za pravice otrok vse glasnejše. Kar nekaj časa je mednarodna skupnost pripravljala in usklajevala zahtevne postopke za sprejetje verjetno najbolj pomembnega dokumenta na tem področju – Konvencije o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP). KOP je najbolj celovit instrument za zaščito pravic otrok in je v veljavi v vseh državah EU, trenutno ga je podprlo 193 podpisnic. Za državo pogodbenico so določila KOP zavezujoča, pričakuje se njihovo polno izvajanje na območju države pogodbenice. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da so med redkimi nepodpisnicami tudi ZDA.

Četudi protekcija pravic obstaja v številnih drugih mednarodnopravnih dokumentih, je KOP univerzalen zaradi dejstva, ker na otroka gleda kot na aktivnega nosilca svojih pravic in obsega ekonomske, socialne, politične in državljanske pravice otrok. KOP obe skupini pravic obravnava enakovredno, kar v praksi pomeni, da s tem daje velik poudarek nedeljivosti temeljnih človekovih pravic in svoboščin (Agius 2010, 7–10).

V KOP je bilo vključeno predvidevanje ustanovitve posebnega odbora za otrokove pravice, ki je v resnici zaživel. Odbor sestavlja osemnajst neodvisnih strokovnjakov, ki nadzorujejo uresničevanje KOP v državah pogodbenicah. Država, ki pristopi h KOP, mora v dveh letih oddati prvo poročilo, potem pa sledijo periodična poročila na pet let. Oddaja poročil držav pogodbenic je obvezna, odbor pa jih nato obravnava ter državi pogodbenici poda svoje pomisleke in priporočila v obliki zaključnih pripomb (OHCHR 2017).

Generalna skupščina OZN je 25. maja 2000 sprejela opsijski protokol h Konvenciji o otrokovih pravicah glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije, ki je v veljavo stopil 18. januarja 2002. Omenjeni opsijski protokol države podpisnice poziva k prepovedi trgovine

z otroki, otroške prostitucije in otroške pornografije, če se kaznivo dejanje izvrši na domačem ali mednarodnem teritoriju (UNICEF 2007, 17).

Pomemben mejnik v preprečevanju trgovine z ljudmi in otroki je bilo tudi sprejetje Konvencije proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, ki jo je Generalna skupščina (v nadaljevanju GS) z Resolucijo 55/25 OZN sprejela 15. novembra 2000 in predstavlja enega izmed najpomembnejših mednarodnih dokumentov v borbi proti organiziranemu kriminalu. Konvencijo so podpisale vse članice EU. Sestavni deli zgoraj omenjene Konvencije proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu so tudi Protokol o preprečevanju tihotapljenja migrantov po kopnem, morju in zraku, Protokol o prepovedi proizvodnje in trgovine z orožjem, deli orožja in strelivom ter Protokol o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju, znan tudi kot Palermški protokol. Gre za prvi pravni instrument, ki zagotavlja mednarodno sprejeto definicijo trgovine z ljudmi in trgovine z otroki (Popov 2002, 43).

Ena izmed najpomembnejših specializiranih agencij OZN je ILO, ki je bila ustanovljena leta 1919 z versajsko pogodbo. Po koncu druge svetovne vojne, leta 1946, pa je postala prva specializirana agencija OZN. Temeljni namen ILO je uveljavljanje socialne pravičnosti in mednarodno priznanih človekovih pravic ter pravic iz dela. Mednarodne delovne standarde ILO postavlja v obliki konvencij in priporočil, ki predstavljajo minimalne standarde osnovnih pravic (Novak in dr. 2006, 19). Trgovina z otroki je grozovito dejstvo, ki po poročilu ILO iz leta 2010 ocenjuje, da v vsakem trenutku neposredno vpliva na življenje 1,2 milijona otrok po vsem svetu. Predvideva se, da so zaradi trgovine z ljudmi in otroki z namenom prisilnega dela in izkoriščanja trgovci nedovoljeno zaslužili več kot 35 milijard evrov. Ta zaslužek vključuje prisilno delo odraslih in otrok – posebej zaskrbljujoče je, da skoraj polovico žrtev trgovine z ljudmi z namenom izkoriščanja za prisilno delo predstavljajo otroci. Trgovina z otroki je v Konvenciji ILO št. 182 opredeljena kot najhujša oblika otroškega dela. Trgovina z otroki je kriminalno dejanje, ki krši temeljne otrokove pravice. Ravno zaradi dejstva, da po podatkih poročil med največje vzroke trgovine z otroki uvrščamo izkoriščanje za namene prisilnega dela, je pomen ILO velik. Trgovina z otroki predstavlja dobičkonosen posel, zato je konvencija ključna ravno pri preprečevanju in zatiranju ilegalnega zaslužka. Z zasegom in zamrznitvijo sredstev kriminalnih združb lahko ta denar namenimo žrtvam trgovine, čeprav to ne bo nikoli odstranilo psihičnih in fizičnih posledic, ki jih je otrok utrpel kot žrtev trgovine z ljudmi. Ključna

je tudi vzpostavitev dobro organiziranega podpornega sistema za otroke, ki so žrtve trgovine, prav tako pa jim je treba nuditi ustrezno zaščito, resocializacijo, psihološko pomoč in pravno varstvo za nadaljevanje življenja.

Po zadnjih predvidevanjih v poročilu ILO je v otroško delo vključenih okoli 168 milijonov otrok, kar predstavlja skoraj 11 odstotkov celotne populacije otrok na svetu. Vendar ILO zaznava pozitivne trende v zmanjševanju trgovine z otroki z namenom prisilnega dela, saj je bilo med letoma 2000 in 2012 zaznanih 78 milijonov manj otrok, žrtev trgovine z ljudmi z namenom izkoriščanja za delo, kot v predhodnem poročilu. Občuten je padec števila deklic, ki so žrtve trgovine, saj se je ta delež znižal za skoraj 40 odstotkov. Največji padec števila otroških žrtev, ki so bile izkoriščene za prisilno delo, je bil v obdobju med 2008 in 2012. Za padec števila je odgovornih več dejavnikov, ki so pripomogli, da se je to zmanjšalo. Med dva ključna dejavnika postavljajo ravno širjenje zavesti o trgovini z otroki in povečano politično zavezo držav pri spoštovanju ter doslednem branjenju in zagotavljanju temeljnih človekovih pravic in svoboščin (ILO 2013, 10). Strašljivo je dejstvo, da največji delež otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi z namenom prisilnega dela, prihaja iz starostne skupine med 5. in 11. letom starosti in predstavlja 44 odstotkov žrtev prisilnega dela med otroki. Trendi, prikazani v poročilu, nakazujejo, da se zadeve premikajo v dobro smer. Vendar to ni dovolj, saj je cilj vseh organizacij, držav in večine posameznikov, da se trgovina z ljudmi izkorenini. V okviru ILO bo med 14. in 16. novembrom 2017 potekala globalna konferenca o trajnem izkoreninjenju otroškega dela v Buenos Airesu.

Leta 1993 je GS OZN (Resolucija 48/141, 20. december 1993) ustanovila OHCHR. OHCHR predstavlja svetovno zavezanost univerzalnim idealom človekovega dostojanstva, katerega glavne naloge so koordinacija vseh aktivnosti OZN na področju zagotavljanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin, promocija univerzalnega varstva človekovih pravic in pospeševanje mednarodnega sodelovanja na področju človekovih pravic (OHCHR 2017).

Vloga OZN in njenih specializiranih agencij je nedvomno med najpomembnejšimi pri uspešnem boju proti trgovini z ljudmi in otroki. S svojimi smernicami, resolucijami in konvencijami usmerja države, da sprejmejo ustrezno zakonodajo in se tako tudi v praksi uresničujejo in izvajajo vsi potrebni pravni mehanizmi za preprečevanje, odkrivanje in zatiranje trgovine z ljudmi in otroki. V okviru OZN je treba poudariti organizacijo UNICEF (ustanovljen

1946), edino organizacijo znotraj OZN, ki deluje izključno na področju zaščite otrok in zagotavljanja njihovih pravic.

4.3 Mednarodne nevladne organizacije

Nesporno dejstvo je, da imajo mednarodne nevladne organizacije (v nadaljevanju NVO) velik vpliv na človekove pravice in opravljajo pomembno vlogo pri sooblikovanju, reševanju in vzpostavljanju okolja, kjer so temeljne človekove pravice in svoboščine spoštovane.

Izraz se je pojavil po drugi svetovni vojni z omembo v Ustanovni listini OZN, splošno sprejeta definicija NVO pa ne obstaja. V 71. členu UL OZN je določeno, da se lahko Ekonomski in socialni svet glede zadev, ki sodijo v njegovo pristojnost, posvetujejo z NVO, če ta izpolnjuje pogoje, da je lahko upoštevana. Kljub težavam z opredelitvijo NVO se avtorji bolj ali manj strinjajo, da mora določena entiteta vsebovati določene elemente, da jo lahko označimo za mednarodno NVO. NVO mora biti formalna organizacija s formalno strukturo. Deluje na področju socialnih vprašanj in narava njenega delovanja je zasebnopravna (v nasprotju z medvladnimi organizacijami). Je ločena od države in državne politike ter deluje najmanj v treh državah. Praviloma vse večje in pomembnejše mednarodne NVO vzdržujejo stike z OZN ali katero izmed njegovih specializiranih agencij (Zagorac v Cerar, Jambrek in Smrkolj 2002, 91–2).

V zadnjih dveh desetletjih beležimo porast mednarodnih NVO za človekove pravice, kar je rezultat osveščenosti in zavedanja nujnosti učinkovitega in doslednega varstva temeljnih pravic, in tudi razmah mednarodnih kriminalnih dejanj in ogromnega števila žrtev, ki jih države in mednarodne organizacije žal v celoti ne obvladujejo. Mednarodne NVO za človekove pravice so razmeroma novejši pojav zadnjih nekaj desetletij.

Glavni cilji mednarodnih NVO za človekove pravice so spremljanje in poročanje o ravnanju oblasti na področju človekovih pravic, izvajanje pritiska na kršitelje (na državne in nedržavne akterje), nudenje pravne pomoči žrtvam ter organiziranje izobraževanj o človekovih pravicah in sodelovanje pri razvoju mednarodnopravnih norm oziroma pri oblikovanju mednarodnih mehanizmov za preprečevanje kršitev, kot je na primer trgovina z ljudmi (Zagorac v Cerar, Jambrek in Smrkolj 2002, 93).

Mednarodne NVO prihajajo v različnih oblikah in velikostih. Na mednarodnem parketu je na področju človekovih pravic število takih organizacij zelo veliko, med najuspešnejše lahko

omenimo NVO Save the children, Terre des Hommes, Amnesty International in Human rights watch. Mednarodne NVO za človekove pravice večinoma izhajajo iz zahodnoevropskih ali severnoameriških okolij, najmanj pa z območja Bližnjega vzhoda in vzhodne Evrope. Zato je pomembno, da se mednarodna skupnost pri reševanju in implementaciji zakonov zaveda dejstva, da še vedno obstajajo okolja, ki ne sprejemajo progresivne zahodne miselnosti zaščite človekovih pravic. Globalna zavest še vedno ni dovolj globalna (z vidika zahodnega tipa razmišljanja o pomenu in vlogi temeljnih človekovih pravic in svoboščin).

Eden izmed prvih elementov kampanj mednarodnih NVO je bil ravno razvoj mednarodnopравnih standardov, danes pa je to poglavitni razlog in cilj delovanja večine mednarodnih NVO (Dottridge 2004, 47). Njihova vloga ni enaka kot pred desetletji, pač pa je danes pri nastanku novih standardov temeljnih človekovih pravic zelo velika; nekatere mednarodne NVO (kot na primer Amnesty International) imajo že takšno vlogo, da pogosto prihaja do razprav in razmislekov, saj so močnejše od nekaterih držav, kar lahko v luči in želji države po ohranitvi suverenosti in nadvlade na domačem teritoriju povzroči nerazumevanje. Vendar pa se je pomembno zavedati in upoštevati pozitivne vidike mednarodnih, regionalnih in državnih NVO, ki s svojo vztrajnostjo in borbo spreminjajo svet in deloma tudi ravnotežje moči.

Pomembna razlika med NVO in drugimi političnimi akterji je v dosegu oziroma dometu, ki ga določena entiteta želi doseči. NVO si prizadevajo za doseg pravic za vso družbo, medtem ko se večina ostalih političnih akterjev bori za doseg lastnih interesov. S svojim apolitičnim delovanjem dosegajo širši spekter ljudi, kar zagotavlja pomemben napredek pri razširjenosti razumevanja problematike trgovine z ljudmi in predvsem trgovine z otroki.

V fazi ugotavljanja dejstev imajo NVO vlogo spremljanja in poročanja, pri čemer morata ti biti neodvisni in nepristranski. Posamezni NVO pa ne more biti zgolj kanal za posredovanje informacij, ampak morajo te biti točne, podane v kontekstu in predstavljene skupaj s strategijo, kako zbrana dejstva kar se da najbolje uporabiti. Druga faza je doseganje konsenza, ki ga lahko dosežemo zgolj s spodbujanjem in doseganjem soglasja v javnosti in politiki. Ključni del, ki ga NVO odigrajo, je ravno v pripravi javnosti in vlade, da začnejo aktivno delovati proti izboljšanju trenutnega položaja.

Tretja faza je oblikovanje norm, v kateri imajo ravno NVO zaradi izkušenj, ki so jih pridobile v daljšem času raziskovanja, vlogo izvedenca. Takšne organizacije so s ponujeno analizo in kombinacijo strokovnega znanja ključne med nastajanjem mednarodnopравnih norm. Proces nastanka novih mednarodnopравnih norm je ciklični, saj se nove norme gradijo na starejših, že uveljavljenih, in je ravno skozi empirični prispevek mednarodnih NVO lahko zelo pomemben (Zagorac v Cerar, Jambrek in Smrkolj 2002, 106–108).

Za določene današnje mednarodno sprejete človekove pravice, ki jih pogosto jemljemo za samoumevne, lahko potrdimo, da so mednarodne NVO imele velik vpliv na sprejemanje mednarodnopравne zakonodaje in mehanizmov na področju človekovih pravic, pravic otrok, proti prisilnim izginotjem ipd. Mednarodne NVO so v mednarodni skupnosti vedno močnejši akterji, vendar je učinek njihovega delovanja pogosto premalo odražen v formalnih vezeh z medvladnimi organizacijami, v katerih (praviloma) prihaja do sprejetja novih pravnih norm. Mnogi menijo, da bi bile mednarodne NVO upravičene do večje stopnje legitimnosti in tesnejšega delovanja z medvladnimi organizacijami, s čimer bi hkrati spodbudili tudi njihovo še bolj odgovorno delovanje. Glavna nevarnost za mednarodni okvir človekovih pravic in največji izziv mednarodnih NVO je ravno zatekanje držav k argumentu suverenosti in unilateralizmu, kot smo pričali v ZDA. Zaviranju razvoja mednarodnih standardov na področju človekovih pravic od velesile, kot so ZDA, ki so bile sicer pogosteje gonilna sila pri razvoju kot pa ovira, se lahko mednarodne NVO zoperstavijo le enotno (Zagorac v Cerar, Jambrek in Smrkolj 2002, 109). Hkrati pa je to pomemben geopolitični vidik pri doseganju in zagotavljanju temeljnih človekovih pravic in svoboščin, ki jih lahko mednarodne NVO dosežejo z drugimi velesilami ali organizacijami.

5 Pravna ureditev in razsežnost trgovine z otroki v Evropi in Evropski uniji

Trgovina z otroki v Evropi in EU ni nov pojav. EU je ravno zaradi svoje demokratičnosti in ugodnih življenjskih razmer končna destinacija številnih otrok, ki so žrtve trgovine. Evropski policijski urad (v nadaljevanju Europol), ki je bil ustanovljen 1. oktobra 1999, v svojem zadnjem Poročilu o trgovini z ljudmi v EU navaja, da je bilo med letoma 2013 in 2014 registriranih 8037 osumljencev trgovine z ljudmi in 7500 žrtev trgovine z ljudmi (Europol 2016, 22). Do podatkov o žrtvah v EU Europol dostopa iz uradnih poročil držav članic (v nadaljevanju DČ). Vendar je do točne številke žrtev trgovine z ljudmi v EU težko priti, ker je ta velikokrat skrita za drugimi

kaznivimi dejanji, žrtve pa so lahko izkoriščene za več kaznivih dejanj. Največjo težavo pri ugotavljanju razsežnosti žrtev trgovine z ljudmi v EU predstavljajo razlike pri pravnih definicijah trgovine z ljudmi posameznih DČ. In ravno te zakonodajne razlike DČ EU izkoriščajo mednarodno organizirane kriminalne združbe, ki s pomočjo sivih lis iščejo nove in nove načine za pridobivanje in izkoriščanje potencialnih žrtev. Med letoma 2013 in 2014 je število žrtev trgovine z ljudmi naraslo – če je v letu 2013 bilo zaznanih 3910 osumljencev trgovine z ljudmi in 3315 žrtev trgovine z ljudmi, je v letu 2014 bilo osumljenih 4127 oseb, žrtev pa je bilo 4185. Kar 71 odstotkov žrtev trgovine z ljudmi v EU ima državljanstvo v eni izmed DČ EU (Europol 2016, 24).

Današnja EU in njene DČ so danes odločno zavezane spoštovanju pravic in boju proti trgovini z ljudmi. Vendar tudi EU ne deluje vedno kot usklajena družina, saj ima vsaka DČ svojo zakonodajo, svoje težave in svoje prioritete, ki jim posvečajo več časa, energije in denarja. V duhu današnjega časa in težav, ki pestijo staro celino, je treba še odločneje in učinkoviteje stopiti na pot enakovrednega zagotavljanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin ter konkretno pristopiti k reševanju težav zaradi trgovine z ljudmi v EU in globalnem svetu.

Trgovina z ljudmi je v EU označena kot hudo kaznivo dejanje in je prepovedana v Listini EU o temeljnih človekovih pravicah, ki so jo decembra 2000 slovesno razglasili EP. Komisija EU in Svet EU. Pri razvoju pravnega okvirja za reševanje problematike trgovine z ljudmi ima pomembno vlogo Direktiva 2011/36/EU.⁷

Pogodba o EU (v nadaljevanju Lizbonska pogodba), ki spreminja Pogodbo o EU (PEU) in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES) (UL C 306, 17.12.2007) ter je začela veljati 1. decembra 2009, vsebuje prvi jasen dogovor za zaščito in spodbujanje otrokovih pravic znotraj in zunaj EU (Evropska unija 2007). S temi smernicami EU potrjuje svojo zavezo, da bo v svoji zunanji politiki v skladu z določbami Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah celovito zaščitila in spodbujala pravice otrok s posebej določenimi protokoli in drugimi ustreznimi mednarodnimi standardi ter pogodbami. EU daje polno priznanje otrokom kot imetnikom pravic in določa ter opredeljuje, da so države odgovorne za uresničitev otrokovih pravic. Te opredelitve zagotavljajo celovite smernice za uradnike institucij EU znotraj držav

---

⁷ Direktiva je bila sprejeta 5. aprila 2011.

članic EU z opredelitvijo načina in sredstev za učinkovito delovanje proti spodbujanju in varstvu pravic vseh otrok v partnerskih državah z uporabo vseh razpoložljivih orodij.

Od sprejetja prvih smernic za uveljavljanje in varstvo pravic otrok v letu 2007 se je na svetovni ravni in tudi pri razvoju politike v EU ter zunaj nje veliko dogajalo. 25. septembra 2015 je bila na Vrhu OZN o trajnostnem razvoju sprejeta Agenda 2030 za trajnostni razvoj, ki zavezuje države, da bodo otroci vzgojeni v okolju, ki bo omogočilo popolno zagotovitev njihovih pravic in zmožnosti. Eno od ključnih načel, opisanih v Agendi 2030, je, da nikomur ne odvzamejo pravic ter podvojijo svoja prizadevanja za odpravo marginalizacije ljudi. Zato je bilo treba revidirati smernice z namenom boljšega poudarka na zaščiti pravic vseh otrok, zlasti tistih na obrobju družbe. Navznoter se je EU zavezala, da bo ravnala v duhu pristopa, ki temelji na pravicah v svojem poslovanju znotraj EU. Pred kratkim je globalna strategija za človekove pravice in varnost ponovno potrdila zavezanost vključevanja človekovih pravic v vse sektorje politike, prav tako pa tudi predlog Evropske komisije za novo evropsko soglasje o razvoju, ki bo uskladil politiko razvojnega sodelovanja EU z agendo, imenovano 2030 (OZN 2015).

Na osnovi pravic v strateškem okviru EU za človekove pravice in demokracijo, sprejetem v juniju 2012, se je EU zavezala, da bo začela aktivno delati za pristop, ki zajema vse človekove pravice. Poseben poudarek je namenjen otrokovim pravicam, kar pomeni, da je morala EU integrirati vse standarde otrokovih pravic in načela v načrtovanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje v vseh svojih politikah in programih. Pristop, ki je temelj univerzalnosti in nedeljivosti človekovih pravic (vsakdo ima enake pravice in nihče jih ne more nikomur vzeti), sloni na načelih sodelovanja, nediskriminacije, preglednosti in odgovornosti ter poskuša najti dolgoročne rešitve za temeljne vzroke kršitev.

Ob pristopu, ki temelji na pravicah, pa se je treba osredotočiti tudi na doseganje najbolj marginaliziranih oz. obrobnih področij. Pri otrokovih pravicah obstajajo tudi štiri zelo posebne pravice, imenovane s splošnimi načeli KOP (v najboljšem interesu otroka, nediskriminacija, pravica do prostega govora in izražanja ter pravici do preživetja in razvoja), ki vodijo do razlage in ravni izvajanja v vseh drugih členih konvencije.

Zato jih je treba upoštevati pri oblikovanju ter izvajanju politike in ukrepov o otrokovih pravicah EU. Ko država ratificira navedeno konvencijo, hkrati prevzame obveznosti v skladu z mednarodnim pravom in se zavezuje, da bo izvajala vse določbe konvencije. To pomeni, da imajo države dolžnost varovati pravice vseh otrok s pomočjo ustreznih ukrepov, struktur in virov. Vsi sistemi imajo številne elemente. Ključni so zakonodaja, politika, dodelitev proračunskih sredstev, usklajevanje interesov, zbiranje podatkov, ozaveščanje, usposabljanje ter na koncu spremljanje oz. nadzor izvajanja. Vsi elementi sistema morajo biti vzpostavljeni, da delujejo pravilno, da sistem kot celota deluje pravilno. Enako velja za otrokove pravice. Vsa zakonodaja mora ohraniti in po možnosti spodbujati otrokove pravice, proračuni pa bi morali biti usklajeni za storitve v skladu z uresničevanjem otrokovih pravic (EU 2017, 3–7).

Institucije EU in strokovnjake, ki delajo z otroki in za njih, je treba usposobiti in izobraziti, da bodo zagotovili spoštovanje otrokovih pravic in zmanjšali tveganje dodatne viktimizacije žrtev trgovine z otroki, ki spregovorijo o zlorabi in izkoriščanju. Programi in pobude, ki spodbujajo okrevanje in ponovno vključevanje otrok in njihovih družin, lahko ima ključno vlogo pri zagotavljanju dolgoročne podpore za žrtve trgovine z otroki ter lahko preprečijo, da bi bili otroci znova žrtve trgovine z ljudmi. V EU obstaja nujna potreba po mehanizmih za sistematično zbiranje podatkov, analizo in širjenje zavedanja glede trgovine z otroki. Podatke je treba razčleniti po starosti, spolu, narodnosti in različnih vrstah izkoriščanja z uporabo standardiziranih pokazateljev, ki so lahko mednarodno primerljivi in olajšajo spremljanje napredka na dolgi rok. Pomembno je spremljanje in vrednotenje vključevanja programov in praks v zakonodajo EU, da se zagotovi dodatni razvoj samo tistih, ki so učinkoviti in zanesljivi. Določbe za zaščito otrok morajo biti zasnovane in vključene skladno z zadevnimi mednarodnimi in regionalnimi instrumenti ter vključene v pravo DČ EU. Prav tako je nujna uskladitev mednarodnih in regionalnih opredelitev in politik glede trgovine z ljudmi in vzpostavitev kontaktnih točk in drugih mehanizmov, zaradi katerih bo sodelovanje učinkovitejše. Ne glede na veliko pozitivnih dosežkov EU v boju proti trgovini z ljudmi, v zadnjih nekaj letih skupnost čaka še ogromno dela, da bosta doseženi enovita in celovita politika ter jasna strategija DČ, če želimo v EU doseči stanje izkoreninjenja trgovine z ljudmi in otroki.

Število DČ, ki bi s statutom kriminalizirale večino oblik trgovanja z ljudmi v skladu z definicijo Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje, tako v EU kot svetu narašča. S 33 v letu

2003 (18 odstotkov) na 158 v letu 2016 (88 odstotkov). Ta hiter napredek pomeni, da je več žrtev deležnih pomoči in zaščite ter da več trgovcev z ljudmi pristane za zapahi. Večina nacionalnih zakonodaj je novejših, uvedene so bile v zadnjih osmih do desetih letih. Posledično pa število obsodb trgovcev z ljudmi na globalni in evropski ravni še vedno ostaja (pre)nizko. Dlje časa, ko imajo države izčrpnjšo zakonodajo, več obsodb je zabeleženih, kar nakazuje na to, da nacionalni sistemi kazenskega pravosodja, ki vodijo k odkrivanju, preiskovanju in uspešnemu pregonu trgovine z otroki, potrebujejo čas in namenska sredstva. Razmerje med številom obsojenih trgovcev z ljudmi na prvi stopnji in številom odkritih žrtev je približno pet žrtev na obsojenega storilca. Čeprav ima dandanes večina DČ EU primeren pravni okvir za boj proti trgovini z otroki, je velik razkorak med številom odkritih žrtev in številom obsojenih storilcev jasen pokazatelj, da številna kazniva dejanja ostajajo nekaznovana (UNODC 2016, 12–15).

Programi za preprečevanje skušajo obravnavati glavne vzroke za trgovino z ljudmi in dejavnike, ki povzročijo tveganje, vključno s socialno in ekonomsko marginalizacijo, z diskriminacijo, nasiljem in zlorabo, s pomanjkanjem dostopnosti do enakih možnosti izobrazbe in zaposlitve, z oboroženimi spori in mrežami organiziranega kriminala. To omogoča pregledovanje splošnih socialnoekonomskih pogojev v državah izvora, pravnih in strukturnih izzivov v procesu preseljevanja ter določenega okolja, potenciala in tveganja za otroke. Treba je prepoznati ranljive skupine in jim nuditi prednostno pomoč. Kampanje za krepitev osveščenosti in dostop do točnih informacij so dodatni pomembni elementi uspešne strategije preprečevanja, z namenom izobraziti otroke ter jih dati podporo skupnosti kot celote. Ker ni zlatega merila, ki bi bila skupna vsem ogroženim otrokom, je prepoznavanje otrok, ki so ranljivi za trgovino težko in zapleteno. Večina pobud s strani organizacij EU temelji na treh načelih:

- varstvo človekovih pravic za vse otroke v vseh situacijah,
- pomembnost izobraževanja in vzgoja otrok za prepoznavanje in zaščito pred morebitnimi nevarnostmi, ki lahko privedejo do izkoriščanja,
- vzpostavitev konkretnih mehanizmov nudenja pomoči otrokom, ki so bili žrtev trgovine.

5.1 Svet Evrope

Kam lahko privede zanikanje človekovih pravic, je Evropi in svetu pokazala druga svetovna vojna in prisilila k spoznanju, da je skrajni čas, da se njihovo varovanje in spoštovanje ne ureja zgolj na ravni posamezne države, temveč da potrebujemo splošne in zavezujoče univerzalne standarde. Predvsem države zahodne Evrope so se zavedale, da je za globalno doseganje miru in varstva temeljnih človekovih potrebno sodelovanje v okviru regionalnih in mednarodnih organizacij.

5. maja 1949 je bil z Londonskim sporazumom ustanovljen Svet Evrope (v nadaljevanju SE) (Perenič v Cerar, Jambrek in Smrkolj 2002, 49). SE je v tistem času odigral ključno vlogo pri povezovanju držav evropske celine, ki je potrebovala nekoga, da obnovi zaupanje, sodelovanje in ponovno vzpostavi vladavino prava ter spoštovanja človekovih pravic.

Če ne bi bilo SE, bi bilo manj čezmejnega sodelovanja, manj skrbi za enakopravnost ter manj prizadevanj za demokratično varnost Evrope. Če SE ne bi bilo, bi pri spopadanju z mednarodno organiziranim kriminalom zanemarili pomen pridobljene ravni varstva človekovih pravic in svoboščin. In v spopadanju z organiziranim kriminalom bi lahko tudi v Evropi prevladal ameriški pristop totalne vojne. SE danes sestavlja 47 držav, članice so tudi vse DČ EU. SE si je že v statutu kot temeljno nalogo postavil organizirati varstvo in razvoj temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Najpomembnejši dosežek SE pri uresničevanju varovanja človekovih pravic je Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (v nadaljevanju EKČP), ki je bila podpisana 4. maja 1950 v Rimu in je stopila v veljavo 3. novembra 1953. Nobena država ne more postati članica SE, če ne ratificira EKČP, in ne more ostati članica, če krši temeljne določbe EKČP (Ribičič 2007, 18–20).

Po vsebinski plati EKČP o varovanju človekovih pravic dopolnjuje Evropska socialna listina, ki je bila podpisana 18. oktobra 1961 in je stopila v veljavo 26. februarja 1965. Leta 1987 je bila sprejeta Konvencija o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, veljavna od leta 1989, ki pomeni dopolnitev varstva, ki ga EKČP zagotavlja v 3. členu. Vendar EKČP nima v vseh državah članicah SE enakega položaja. Seveda je v vsaki državi, ki je pristopila k EKČP in SE, to zavezujoče notranje pravo, vendar obstaja razlika v načinu zagotavljanja teh obveznosti in pravnem položaju EKČP v posamezni državi. V sosednji Avstriji

ima EKČP moč ustave, v Nemčiji moč zakona, v Franciji in Sloveniji pa položaj nad ustavo in zakoni (Ribičič 2007, 110).

Na področju pravic otrok pa je med pomembnejšimi dokumenti SE Evropska konvencija o uresničevanju pravic otrok, ki je začela veljati leta 2000 in je na voljo v podpis vsem članicam SE in tudi ostalim državam, ki so prisostvovala pri nastanku te konvencije. V preambuli je zapisano, da je njen namen spodbujati otrokove pravice in jim zagotavljati ustrezne informacije, da se lahko uresničujejo njihove pravice in koristi. Preambula konvencije se sklicuje na KOP (Choudry in Herring 2010, 1–3).

K boju EU proti trgovini z ljudmi prispevata dve konvenciji SE, še posebej v boju proti trgovini z otroki. Prva je Konvencija o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, ki je stopila v veljavo 1. februarja 2008, druga pa je Konvencija za zaščito otrok proti spolnem izkoriščanju in spolni zlorabi, ki pa še ni stopila v veljavo. Konvencija o ukrepanju proti trgovini z ljudmi trgovino z ljudmi tolmači kot kršitev temeljnih človekovih pravic in svoboščin, pri čemer zaobjema vse oblike trgovine z ljudmi in vse potencialne žrtve (odrasle in otroke). Namen konvencije, ob zavedanju razsežnosti trgovine z ljudmi, je spodbujati sodelovanje mednarodne skupnosti v boju proti odpravi in izkoreninjenju trgovine z ljudmi (Amos 2006, 36).

Ob dosežkih in vplivu SE na področju varstva in zagotavljanja človekovih pravic je treba poudariti, da je kljub temu, da SE nima naddržavnega značaja (kot na primer EU), uspelo vzpostaviti mehanizem, ki državam članicam lahko določa minimalne standarde varstva temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Posebnost EKČP v primerjavi z drugimi mednarodnimi ali regionalnimi instrumenti varstva človekovih pravic je v tem, da gre za živ, razvijajoč se dokument.

5.2 Evropsko sodišče za človekove pravice

Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) je začelo delovati 1. novembra 1998 v skladu z 11. protokolom k EKČP (ESČP 2017). Poudariti je treba, da nobena država ne more postati članica SE, če se ne zaveže spoštovanju določil EKČP in odločitev ESČP. Po zaslugi EKČP je povezovanje na evropski ravni utemeljeno na skupnih prizadevanjih za doseganje varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Tudi Ustava za Evropo poudarja pomen EKČP in drugih instrumentov sprejetih v okviru SE, ki v nekaterih primerih zagotavlja višjo raven človekovih pravic, kot je to zagotovljeno v EU (Evropsko sodišče za človekove pravice 2017).

Takšnega mehanizma, kot je ESČP, na drugih kontinentih ne poznajo, čeprav z zaostankom in postopno sledijo evropskih izkušnjam s področja varovanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin. Samo v Evropi lahko posameznik doseže obsodbo države, ki mu je kršila pravice in svoboščine, določene v EKČP. Takšne vrste obsodb lahko na drugih kontinentih doseže le ena država nasproti države (Ribičič 2007, 122).

ESČP daje posamezniku možnost, da v primeru kršenja njegovih fundamentalnih človekovih pravic uporabi pravne mehanizme, ki so mu dostopni na evropski ravni. Ravno sodbe ESČP v večini primerov uspešnih tožb proti DČ, daje veliko zaušnico in daje možnost, da določene nepravilnosti odpravijo.

5.3 Evropska komisija

Evropska komisija⁸ (v nadaljevanju EK), je izvršno telo EU, ki je pristojno za sprejem zakonodaje v EU, ki jo predlaga EP in Svetu EU. Na področju zunanje politike EU jo EK v njenem imenu zastopa v različnih mednarodnih institucijah in sklepa mednarodne sporazume.

EK si prizadeva tako od DČ kot kandidatki za vstop v EU za ustvarjanje enotne nacionalne zakonodaje na področju trgovine z ljudmi. Tako z zavezujočimi kot nezavezujočimi pravnimi akti in si tako prizadeva ustvariti poenotenje nacionalnih kazenskih zakonodaj ter postopkov med državami članicami, kar pričakuje tudi od držav kandidatki

Med najpomembnejšimi direktivami EP in Sveta EU je Direktiva 2011/36/EU⁹ o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti žrtev (v nadaljevanju Direktiva), ki predstavlja celovit pristop s poudarkom na temeljnih človekovih pravicah. Pomemben aspekt Direktive je tudi prizadevanje ne samo za preprečevanje trgovine z ljudmi, ampak tudi za doseganje stanja, da se žrtve trgovine znova vključijo in zaživijo normalno življenje. Številni instrumenti in mehanizmi EU prispevajo k odpravljanju trgovine z ljudmi in otroki (EK 2012, 4–6).

---

⁸ Evropska komisija je bila ustanovljena 16. januarja 1958.

⁹ Direktiva 2011/36/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. aprila 2011 o preprečevanju trgovine z ljudmi in boju proti njej ter zaščiti njenih žrtev in o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2002/629/PNZ.

Naloga EK je tudi v spodbujanju DČ, da podpišejo vse pomembnejše mednarodno sprejete dokumente na področju trgovine z ljudmi in otroki, še posebej Palermški protokol in Konvencijo o prepovedi, zatiranju in kaznovanju. Rezultat Direktive je tudi sprejetje Strategije EU za odpravo trgovine z ljudmi za obdobje 2012–2016 (v nadaljevanju Strategija EU).¹⁰

EK se želi s Strategijo EU osredotočiti na konkretne ukrepe, ki bodo podpirali prenos in izvajanje Direktive 2011/36/EU. Strategija EU, v kateri je opredeljenih pet ključnih prednostnih nalog, vključuje priporočila za ukrepanja v boju proti trgovini z ljudmi in otroki, kako žrtvam trgovine nuditi ustrezno zaščito ter podporo. Strategija EU daje DČ spodbudo pri oblikovanju in ustanavljanju specializiranih agencij za boj proti trgovini z ljudmi, oblikovanju skupnih preiskovalnih agencij, izobraževanju žrtev trgovine z ljudmi o njihovih temeljnih pravicah in svoboščinah v okviru EU in v njeni DČ, oblikovanju skupnega varnostnega mehanizma, ki bi zagotavljal ustrezno varstvo in pomoč žrtvam ter podporo raziskovalnim projektom, ki preučujejo in analizirajo stanje na področju trgovine z ljudmi v EU.

5.4 Organizacija za sodelovanje in varnost v Evropi

Organizacija za sodelovanje in varnost v Evropi (v nadaljevanju OVSE) je bila ustanovljena s Helsinško sklepno listino 3. julija 1973. Spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin je ključno za celovit koncept varnosti OVSE. OVSE spremlja stanje človekovih pravic v 57 sodelujočih državah, in priznava, da so človekove pravice vseh ljudi in so neodtujljive ter zagotovljene z zakonom. Krepitev in spodbujanje varstva človekovih pravic v regiji OVSE je torej v središču delovanja organizacije. OVSE deluje na področju boja proti trgovini z ljudmi s pomočjo preprečevanja, pregona, zaščite in sodelovanja z organizacijami, ki nudijo pomoč in zaščito žrtvam. Trgovina z ljudmi in otroki je zaznana v vseh DČ, bodisi kot država izvora ali cilja. OVSE obravnava veliko vprašanj, ki se dotikajo problematike trgovine z ljudmi in otroki, vprašanj človekovih pravic in pravne države, diskriminacije in neenakosti ter vprašanj o ostalih relevantnih temah. Leta 2003 je organizacija ustanovila urad ter mesto posebnega predstavnika in koordinatorja za boj proti trgovini z ljudmi. Namen vzpostavitve je v pomoči DČ pri razvijanju in izvajanju učinkovite politike za boj proti trgovini z ljudmi. V decembru 2003 je OVSE sprejel Akcijski načrt za boj proti trgovini z ljudmi, ki predstavlja okvir za dejavnosti OVSE na tem področju (OVSE 2013, 4).

---

¹⁰ Sprejeta 19. junija 2012 v Bruslju. COM(2012) 286 final.

Vsebuje osnovna priporočila za ukrepanja na nacionalni ravni, poznana tudi kot 3P (preprečevanje, pregon in pravice žrtev). Leta 2013 je bil dodan še četrti P (poglavje o partnerstvih), ki poudarja potrebo po okrepljenem sodelovanju z mednarodnimi organizacijami in drugimi partnerji, ki se ukvarjajo s področjem zaščite in varovanja človekovih pravic. Številne akcije OVSE na terenu pomagajo krepitvi nacionalne in lokalne oblasti ter organizacije civilne družbe pri preprečevanju in boju proti trgovini z ljudmi. Veliko pozornost namenjajo predvsem izobraževanju in usposabljanju organov pregona, sodnikov, socialnih delavcev, odvetnikov, verskih voditeljev in medijev. S poglobljenimi raziskavami in kampanjami želijo javnost izobraževati in poučiti o nevarnostih in realnem stanju na področju trgovine z ljudmi in otroki (OVSE 2003, 3–13). Aktivna in učinkovita kampanja v izobraževanju o problematiki trgovine z otroki v EU je ključna pri širjenju in razumevanju tega globalnega fenomena.

5.5 Schengensko območje

Vključitev in vzpostavitev Schengenskega območja v zakonodajo EU ima pomembno vlogo pri razvoju politik varovanja in spoštovanja temeljnih človekovih pravic. Sistema, ki odpravlja notranje meje EU, je doprinesel veliko pozitivnih učinkov na delovanje celotne EU, hkrati pa nosi Schengen tudi nevarnosti.

V schengensko območje je vključenih 22 DČ EU. Za zagotavljanje varnosti je pomembno, da DČ aktivno sodelujejo pri prenosu in zbiranju informacij o morebitnih kriminalnih dejavnosti v zvezi s trgovino z otroki kot drugimi oblikami mednarodnih kaznivih dejanj (Evropska komisija 2014, 2). Sistem je za prihodnost Evrope dobro zastavljen, vendar je za njegov obstoj potrebni h več elementov. EU veliko finančnih sredstev namenja DČ za ohranjanje in dosledno varovanje evropskih meja pred ilegalnimi migranti, mednarodnim organiziranim kriminalom in drugimi oblikami nevarnostmi, ki bi resno lahko ogrozile našo varnost. Slaba izkušnja schengenskega območja je bila migrantska kriza iz leta 2015, ki je na določenem delu ohromila delovanje Schengena.

V primeru takšnih razmer, lahko DČ na svojih notranjih meja znova vzpostavijo preglede. Takrat je bila EU na preizkušnji, saj sistem v določenem trenutku ni deloval. Koliko ilegalnih prehodov, med katerimi so bili tudi otroci žrtve trgovine, ni znano (RTV SLO 2016).

Pomembno varovalo z vidika spoštovanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin v schengenskem območju je, da so vse države članice schengenskega območja podpisnice EKČP in večine najpomembnejših konvencij OZN (Karanja 2008, 82). Schengenske države morajo biti v vsakem trenutku sposobne dokazati (Evropska komisija 2014, 4):

- da lahko prevzamejo odgovornost za zaščito meja,
- poteka sodelovanje med vsemi državami, ki so del schengenskega območja,
- da se kljub odpravi notranjih meja izvaja učinkovito sodelovanje pri zagotavljanju varnosti državljanov in držav
- spoštujejo schengensko zakonodajo in zakonodajo EU.

Pomembno je, da se v izrednih situacijah vzpostavi zaostrovanje in izvajanje kontrole na notranjih in zunanjih meja, ki pomagajo pri varnejšem preseljevanju in priseljevanju ljudi.

S tem lahko zmanjšamo ranljivost otrok in pomagamo preprečiti izkoriščanje ter zlorabo v smislu gibanja ali preseljevanja. Dodaten pristop k trgovini z ljudmi se osredotoča na element gibanja v procesu trgovine z ljudmi, zlasti, kadar pride do gibanja prek mednarodnih meja. Skladno s tem se pobude proti trgovini z ljudmi osredotočajo na zaostrovanje zakonov o priseljevanju in povečan mejni nadzor. Zaščitni ukrepi se bolj osredotočajo na kratkoročno pomoč žrtvam, preden jih vrnejo v državo izvora.

Storitve, ki so na voljo otrokom priseljencev, so pogosto manj dostopne in slabše kakovosti kot tiste, ki so namenjene domačim otrokom, in ne izpolnjujejo njihovih potreb v zadostni meri. Treba je dobro razmisliti o pozivu KOP za varstvo človekovih pravic vseh otrok v pristojnosti države, ne glede na narodnost otroka ali pravni status.

6 Ukrepi in strategija boja proti trgovini z otroki v EU

EU in njene DČ se danes zavedajo, kako pomembno je usklajeno in učinkovito delovanje na področju izkoreninjenja trgovine z otroki. Predvsem v zadnjih desetih letih je prišlo do prvih celovitih strategij in predlogov za ukrepanje, ki predstavljajo temelj in pomoč DČ pri reševanju tega globalnega kriminalnega dejanja.

Trgovina z ljudmi, po analizi nekaj letnih raziskav različnih organizacij in institucij, v večini primerov prizadene ženske in dekleta. Zakoni in strategije za preprečevanje in boj proti trgovini z ljudmi morajo upoštevati posebno ranljivost, s katero se ženske in deklice soočajo,

ko postanejo žrtve trgovine z ljudmi. Države bi morale razmislile tudi o okrepitvi določb za pomoč in zaščito žrtvam. Naslednja največja skupina žrtev trgovanja z ljudmi po svetu so otroci.

EP je leta 2006 sprejel načrt, imenovan Boj proti trgovini z ljudmi – integrirani pristop in predlogi za akcijski načrt (v nadaljevanju Akcijski načrt), ki vzpostavlja politiko jasne predanosti institucij EU in DČ upoštevanju centraliziranega pristopa za človekove pravice. Akcijski načrt priznava KOP kot najpomembnejši mednarodni instrument za otrokove pravice, poseben poudarek pa daje spoštovanju najboljšega interesa otrok. Poleg tega je velika pozornost namenjena težavam pri kooperaciji in koordinaciji DČ ter mehanizmom za sistematično zbiranje podatkov o trgovini z ljudmi. Leta 2006 je EK sprejela Strategijo EU o otrokovih pravicah in položila temelje za razvoj obsežne strategije EU za učinkovito podporo in zaščito otrokovih pravic v notranjih in zunanjih politikah EU ter podporo prizadevanjem DČ na tem področju. Strategija se nanaša na strateške cilje EU, ki navajajo, da je treba posebno pozornost posvetiti učinkovitemu varstvu pravic otrok pred gospodarskim izkoriščanjem in vsemi oblikami zlorabe, pri čemer bi se moral preostanek sveta zgledovati po Uniji. Obveznosti na področju otrokovih pravic sprejemajo skoraj vse države po svetu, to pa tudi zagotavlja posebej trdno podlago za dejavno sodelovanje med EK in državami, ki niso članice EU (UNICEF 2007, 23).

Na nacionalni ravni so dejansko vse države v Evropi prevzele vse pomembnejše mednarodne zakone za kriminalizacijo trgovine z ljudmi. Vseeno pa se nacionalne zakonodaje med DČ EU na področju trgovine z otroki zelo razlikujejo. Nacionalni zakoni, ki se posebej nanašajo na trgovino z otroki, so še vedno zelo različni. Večina DČ EU je opredelila oteževalne okoliščine, če je zločin storjen proti otroku, ki povečajo resnost zločina in ustrezno kazen. Nekatere države pa trgovino z otroki obravnavajo po posebnih členih o trgovini z ljudmi, ki so namenjeni dodatnemu varstvu pravic otrok. Zaradi kratkega časa raziskovanja na področju pravne urejenosti DČ EU v zvezi z bojem proti trgovini z otroki, so nujne dodatne raziskave, da bi lahko ocenili, kako učinkovito se ti različni pristopi lotevajo zapletenosti trgovine z otroki in posebne ranljivosti otrok ter varovanja človekovih pravic otroških žrtev.

Definicija trgovine z otroki v zakonodaji DČ EU nima univerzalne razlage, kar dodatno otežuje skupno delovanje DČ EU v boju proti izkoreninjenju trgovine z otroki. Nacionalne opredelitve pogosto vključujejo trgovino z otroki v povezavi s spolnim izkoriščanjem in izkoriščanjem

delovne sile. Večina držav dodatno razširja svoje opredelitve, da vključijo odstranjevanje organov, suženjstvo in prakse, ki so podobne suženjstvu.

Nekatere države v Evropi navajajo širšo in bolj vključujočo opredelitev za trgovino z ljudmi z razširitvijo nacionalne opredelitve, kjer so vključene tudi druge oblike izkoriščanja. Tako je npr. v Albaniji in na Češkem. Ta široka opredelitev zagotavlja, da je mogoče prepoznati vse žrtve trgovine z ljudmi in jim pomagati skladno z nacionalnim zakonom. V Evropi so bili prevzeti različni pravni pristopi, ki obravnavajo trgovino z otroki. Manj kot polovica držav v Evropi je v svojo nacionalno zakonodajo vključila posebno pravno opredelitev trgovine z otroki v nacionalnem pravu. Preostali se zanašajo na širšo opredelitev trgovine z ljudmi, kadar obravnavajo – implicitno ali eksplicitno – trgovino z otroki. Kjer so prisotne posebne opredelitve trgovine z otroki, so te prav tako različne kot opredelitve trgovine z ljudmi (Europol 2016, 22).

Ne glede na to, ali obstaja ločena pravna opredelitev trgovine z otroki, je 41 evropskih držav vključilo določbe, da je trgovina z otroki kaznivo dejanje, tudi če ni uporabljen nezakoniti način za novačenje, transport, prevoz, skrivanje ali sprejetje otroka za namene izkoriščanja. Zanimivo je dejstvo, da ima šest držav vključene določbe brez ratifikacije Palermškega protokola. Prav tako je vredno omeniti, da se opredelitev pojma otrok med posameznimi evropskimi državami razlikuje. Čeprav je KOP obsežno ratificirana in opredeljuje otroka kot katero koli osebo, mlajšo od 18 let, znotraj in med državami ostajajo različne klasifikacije starosti. Obstajajo velike razlike glede starosti, pri kateri se lahko mlada oseba zaposli, starosti za kazensko odgovornost, zakonito mobilnost, privolitev na spolnost in druga povezana vprašanja (UNICEF 2007, 24).

Obsežni zakoni in opredelitve pa vseeno ne zadostujejo, da bi se trgovina z otroki preprečila. Tudi če je zakon dovolj obsežen, da zajame zapletenost trgovine z otroki, je treba zakonodajo dopolniti z drugimi ukrepi.

Pri tem je ključna krepitev splošnega sistema za zaščito otrok. Samo dobro delujoč sistem za zaščito otrok lahko to mednarodno kriminalno dejanje v celoti izkorenini.

Prav tako je treba promovirati in osveščati glede tveganja zaradi trgovine z ljudmi in zadevnih mednarodnih standardov ter nacionalnih zakonodaj in mehanizmov, zasnovanih za preprečevanje kršitev človekovih pravic ter za pomoč in zaščito prizadetih otrok. Enako

pomembni so različni izobraževalni sistemi, ki širijo zavedanje o problematiki glede dinamike in zapletenosti trgovine z otroki. To je edini način, da zagotovimo, da bodo prizadeti otroci ustrezno prepoznani in obravnavani (Bučar Ručman in Frangež 2014, 89–90).

Med najpomembnejšimi orodji za preprečevanje trgovine z otroki v EU so tudi nacionalni akcijski načrti, ki sta jih sprejeli okoli dve tretjini DČ EU. Vendar se kakovost teh nacionalnih akcijskih načrtov med posameznimi DČ razlikuje predvsem v intenzivnosti in finančnih vložkih, ki jih posamezna DČ namenja tovrstni problematiki. Akcijski načrti tudi povečajo transparentnost nacionalnih politik in spremljanje vključevanja teh politik. Da bo nacionalni akcijski načrt učinkovit politični instrument, mora zagotavljati stvarne in resnične opise dejavnosti, ki se bodo izvajale, in cilje, h katerim bo stremel. Prepoznati mora odgovorne interesne skupine, načrtovati časovni okvir za vključevanje in vključiti proračun, ki zagotavlja dovolj finančnih sredstev vsakemu udeležencu pri postopku vključevanja (Pajnik in Kavčič 2007, 69). Med največjimi izzivi v boju proti trgovini z ljudmi so finančne zmožnosti DČ in NVO ključnega pomena. Veliko sredstev je bilo po svetovni gospodarski krizi omejenih (Evropska komisija 2016). Stroškovno najbolj učinkovit način boj proti trgovini z otroki je, da se tovrstna dejanja prepreči, preden se zgodijo. Učinkovito preprečevanje zahteva razumevanje problema in iskanju načinov za zmanjšanje dejavniki tveganja. Tudi povezovanje DČ EU v enoten in naddržavni mehanizem zbiranja in pridobivanja podatkov, bi veliko prispeval k rešitvi problematike (ILO 2010, 2–3).

Učinkovitega boja proti trgovini z otroki v EU ni mogoče omejiti na nacionalno raven. V EU se sodelovanje glede vprašanja trgovine z ljudmi in otroki izvaja bilateralno, znotraj vsake podregije in na širši, multilateralni ravni. Bilateralni sporazumi so sklenjeni med državami izvora in ciljnim državami, večinoma znotraj evropskih podregij, ter med državami v zahodni Evropi in osrednji ter vzhodni Evropi. Zelo malo bilateralnih sporazumov pa vključuje določbe za pomoč žrtvam ali preprečevanje trgovine z ljudmi. Namesto tega se bilateralno sodelovanje v Evropi osredotoča na sodelovanje med organi kazenskega pregona, medsebojno pravno pomoč in vrnitev prepoznanih žrtev trgovine z ljudmi v njihovo državo izvora. Kakovost obstoječih bilateralnih sporazumov in vpliv, ki ga imajo na otrokove pravice, varnost in dobrobit, predstavljata vprašanje, ki zahteva dodatne raziskave. Mehanizmi podregijskega sodelovanja glede trgovine z ljudmi so vzpostavljeni v jugovzhodni Evropi, nordijskih državah in državah ob Baltskem morju. Ti sporazumi o sodelovanju so posebej pomembni za razvoj

usklajenih in sistematičnih političnih odzivov na trgovino z ljudmi in sodelovanje več interesnih skupin v regiji. Države v Evropi in srednji Aziji sodelujejo znotraj okvirov OVSE, SE in EU ter njihovih organov (Agencija Evropske Unije za temeljne pravice 2009, 59–62).

Pomembno je, da so DČ EU (vlada, institucije in posamezniki) usposobljene, da se spopadejo z zapletenimi vprašanji trgovine z ljudmi, in imajo sposobnost pravnega in učinkovitega pristopa otrokom, žrtvam trgovine z ljudmi, na način, ki ščiti njihove pravice in prepozna njihov najboljši interes. Učinkovitost pristopa organov pregona pri preprečevanju trgovine z otroki je treba še preveriti. Zelo malo primerov trgovine z ljudmi prispe do sodišča in tudi če pridejo, je število uspešnih primerov nizko.

Najpogostejši obliki izkoriščanja otrok v EU sta za namene spolnega izkoriščanja in različnih oblik prisilnega dela. Največ raziskav, financ in izobraževanj se posveča ravno tema dvema oblikama izkoriščanja otrok. Predvsem pri spolnem izkoriščanju otrok je pomembno, da se kazniva dejanja pravilno obravnavajo. Trgovina z otroki z namenom spolnega izkoriščanja se še vedno pogostokrat obravnava v luči prostitucije. Posledično pa se včasih ukrepi proti prostituciji uporabljajo kot sredstvo za obravnavo trgovine z ljudmi (Ensalaco in Majka 2005, 89). Takšni zakoni stigmatizirajo žrtve in lahko izpostavijo spolno izkoriščane osebe, vključno z otroki in mladimi, še večjemu tveganju, da se bo spolno izkoriščanje pomaknilo še globlje v podzemlje. Osredotočanje na trgovino z otroki za namene spolnega izkoriščanja lahko tudi odvrne pozornost od otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi z drugimi oblikami izkoriščanja, ali otrok, ki so spolno zlorabljeni med preseljevanjem ali v drugih okoliščinah. Ženske in deklice so običajno v središču pobud in programov, medtem ko se fantom, ki so žrtve trgovine z ljudmi z namenom spolnega izkoriščanja, posveča manj pozornosti.

Druga najpogostejša oblika je trgovina z otroki z namenom prisilnega dela. Pri otroškem delu se EU osredotoča na zaščito otrok pred izkoriščanjem in zlorabo s prepovedjo določenih oblik otroškega dela in z urejanjem delovnih pogojev. Veliko žrtev trgovine z otroki pa s tem pristopom ni zadostno zaščitene. To velja predvsem za otroke, ki jih obstoječa delovna zakonodaja ne zajema, vključno z zelo majhnimi otroki, ki delajo v »neuradnem in nekontroliranem sektorju,« ker ne dosegajo uradnih starostnih zahtev, ali otroki, s katerimi se trguje z namenom prosjačenja ali drugega izkoriščanja. Pomembno je dodati, da nekateri otroci morajo delati, da prispevajo k družinskim prihodkom. V takšnih primerih lahko preveč omejevalne uredbe o delu celo povečajo ranljivost otrok z omejevanjem zakonitih priložnosti

za delo ter jih s tem potisnejo v skriven, nevaren in izkoriščevalski položaj. Nacionalne uredbe o delu in mednarodni standardi navajajo, da je treba delovne pogoje za mladoletnike oceniti in nadzorovati, pri tem pa upoštevati stopnje škodljivosti in starostne omejitve, da bodo zaposlitvene priložnosti varne in regulirane. Bilateralno in regionalno sodelovanje je lahko pomemben dejavnik pri omogočanju varnih delovnih migracij za družine, mladoletnike in mlade.

Poslušanje in učenje iz otrokovih izkušenj sta ključna za izboljšanje tega pristopa, prav tako tudi otrokovi vidiki pri upoštevanju preventivnih in zaščitnih ukrepov. Glavni akterji pri preprečevanju trgovine z otroki ne ustrezajo natančnemu profilu. Vključujejo otroke same in njihove starše ter sorodnike, člane skupnosti, socialne delavce, organe pregona, osebe, ki delajo z otroki in za njih, npr. učitelje in zdravstvene delavce ter člane mladinskih organizacij. Vrstniške skupine so tudi pomembne pri prepoznavanju, pogovoru in prijavi tveganih položajev. Krepitev zavedanja vrstnikov in interakcije glede pravic otrok in mladih so pomembna strategija pri preprečevanju trgovine z otroki. Glavno odgovornost za zaščito otrok pred kakršnim koli izkoriščanjem in zlorabo morajo nositi nacionalni sistemi za varstvo otrok ali enakovredni organi, če takšni sistemi ne obstajajo. Treba je krepiti njihovo sposobnost prepoznavanja otrok na robu tveganja in nudenja zadevnih informacij ter zagotoviti učinkovite in otroku prijazne storitve. To vključuje možnosti prijave tveganih položajev ali dejanskih primerov izkoriščanja in zlorabe; prepoznavanje krajev, na katerih je mogoče najti nasvete (npr. varne hiše, svetovalne službe, telefonske linije ali klicni centri) in alternative za položaje, s katerimi se otroci s tveganjem za izkoriščanje in zlorabo namestijo v primerne institucije. Vlade DČ EU bi morale nadzorovati in zagotavljati kakovost svojih posredovanj. V tem smislu so nujno potrebni tudi mehanizmi neodvisnega nadzora. Preprečevanje, varstvo in izobraževanje so osnovne dimenzije uspešnih pobud proti trgovini z otroki. Programi in pobude, ki uporabljajo te tri dimenzije, so se izkazali za uspešne pri preprečevanju trgovine z otroki in pomoči otrokom, ki so bili žrtve trgovine z ljudmi.

Programi EU za preprečevanje trgovine z otroki skušajo obravnavati glavne vzroke za trgovino, ki povzročijo tveganje za otroke, vključno z diskriminacijo, nasiljem in zlorabo, s pomanjkanjem dostopnosti do enakih možnosti izobrazbe in vplivom mreža organiziranega kriminala. To doprinese k analizi splošnih socialnoekonomskih pogojev v državah izvora, pravnih in strukturnih izzivov v procesu preseljevanja ter določenega okolja, potenciala in tveganja za

otroke. Treba je prepoznati ranljive skupine in jim nuditi ustrezno pomoč. Kampanje za krepitev osveščenosti in dostop do točnih informacij so dodatni pomembni elementi uspešne strategije preprečevanja, ki lahko izobrazijo otroke. Pomembno vlogo pri poučevanju in izobraževanju o nevarnostih trgovine z otroki imajo v sodelovanju z uradnimi institucijami EU in njenih DČ ravno NVO, ki lahko neodvisno in strokovno pomagajo. Ker ni posebnih meril, ki bi bila skupna vsem ogroženim otrokom, je prepoznavanje otrok, ki so ranljivi za trgovino z otroki, težko in zapleteno. Nujna je vzpostavitev enotnih sistemov za prepoznavanje ogroženih otrok, ki so bili/ali so lahko izpostavljeni kakršni koli obliki zlorabe in izkoriščanja. Vsi naporu EU strmijo k varovanju človekovih pravic za vse otroke v vseh situacijah, preprečevanju vseh oblik izkoriščanja otrok in izobraževanju le-teh za prepoznavanje in zaščito pred tveganimi predlogi, ki lahko privedejo do izkoriščanja (Unicef 2007, 32–41)

Pri zbiranju in evidentiranju podatkov o žrtvah trgovin z otroki ima v EU veliko težo Europol, ki lahko s sistematičnim in doslednim pristopom kontrole v vseh DČ EU zagotovi potrebne podatke v boju proti trgovini z otroki v EU. Odločitev o pristopu, ki temelji na otrokovih pravicah za nadzorovanje njihovega položaja, je prednostna naloga EU. Mehanizmi za sistematično zbiranje podatkov, analizo in širjenje na več pokazateljev otrokovih pravic so bistveni za ta proces. Izobrazba ima pomembno vlogo pri preprečevanju trgovine z otroki. Vlade DČ bi se morale zavedati svojih zakonskih dolžnosti za zaščito vseh otrok v svoji pristojnosti.

Strategije preprečevanja bi tako morale zajemati vse otroke, upoštevati njihove posebne položaje, potrebe in tveganja. Uspešni programi preprečevanja bodo zahtevali udeležbo otrok, da bodo zagotovili, da bodo informacije o trgovini z ljudmi, izkoriščanju in zlorabi ter tveganjih, povezanih s trgovino z otroki, posredovane na takšen način, ki bo otrokom čim bolj celostno omogočal razumevanje obravnavanih zadev, odločanje na osnovi prejetih informacij in lastno zaščito. Pri zbiranju in preučevanju zbranih podatkih pa je treba z njimi delovati previdno in smiselno, da se način pridobljenih informacij ne izkaže za nezakonitega (Agre in Rotenberg 1998, 144).

KOP daje močne temelje za varstvo pravic otrok. Vlade DČ EU so odgovorne za otroke, ki so bili žrtve trgovine z ljudmi, da najdejo trajno rešitev, ki je v najboljšem interesu otroka, pri tem pa upoštevajo trenutne in dolgoročne potrebe otroka. Treba je izvesti temeljito preiskavo, da se najde najboljša rešitev za vsak posamezni primer. Zaščitni ukrepi obravnavajo potrebe otrok

in upoštevajo njihove individualne izkušnje ter starost in spoštujejo možnosti za razvoj ter različne izzive, s katerimi se spopadajo mali otroci in mladoletniki.

Takšni ukrepi zagotavljajo prisotnost stabilne podporne mreže in zagotavljanje primerne izobrazbe, usposabljanja in pridobivanje drugih spretnosti, ki preprečujejo, da bi bili otroci izkoriščani in znova vstopili v začarani krog izkoriščanja, zlorabe in nasilja.

Nacionalne sisteme za zaščito otrok, ki določajo otrokove pravice, je treba razvijati, delovati pa morajo na nacionalni in ravni EU. Sistemi za zaščito otrok potrebuje dovolj virov za izvajanje obširne preventive in odzivnih ukrepov za obravnavanje trgovine z otroki. Ti ukrepi vključujejo krepitev osveščenosti, zagotavljanje otrokom prijaznih pravnih, zdravstvenih in psiholoških storitev ter orodja za zbiranje podatkov za spremljanje razširjenosti trgovine z otroki (ILO 2008, 13). Z upoštevanjem KOP je treba promovirati večsektorski pristop k trgovini z otroki. Učinkoviti programi in pobude za obravnavanje trgovine z otroki morajo biti obširni in multidisciplinarni. Vključevati morajo sodelovanje vseh zadevnih oddelkov in članov skupnosti, npr. organe pregona, socialne, zdravstvene in psihološke službe ter pravne svetovalce. Vsi ti akterji imajo ključno vlogo pri zagotavljanju celostnega in otroku prijaznega pristopa za obravnavanje trgovine z ljudmi. Sodelovanje znotraj držav in med državami. Najbolj pozitivne prakse so tiste, kjer poteka sodelovanja med ključnimi akterji in službami znotraj države in med DČ. Ključni akterji vključujejo organizacije civilne družbe in organizacije za otroke. Močna osredotočenost na preprečevanje trgovine z otroki lahko zmanjša tveganje za trgovino z otroki. Preventivni ukrepi in strategije morajo obravnavati glavne vzroke, kot so socialni, ekonomski in strukturni dejavniki ter njihove skupne učinke na otroke. Poleg osredotočenosti na otroke, ki so že bili žrtve trgovine z ljudmi, to širše prinaša širšo obvezo za obravnavanje situacij ogroženih otrok. Pomembno je, da se vzpostavi enotni sistem za prepoznavanje otrok, ki so bili zlorabljeni ali izkoriščani. Vprašanje prepoznavanja morajo obravnavati tako vladni kot organi EU, vendar tudi organizacije civilne družbe in NVO. Otroke je mogoče bolje zaščititi, če je osveščenost o trgovini z ljudmi večja – v obeh oblikah in vpliv, ki ga ima na življenje otrok. Boljše znanje in razumevanje trgovine z ljudmi je potrebno zagotoviti pri negovalcih in tistih, ki delajo z otroki in za njih, ter pri otrocih samih (ILO 2002, 32–41).

Otroke je treba vključiti in jim dati priložnost, da delijo svoje izkušnje ter vplivajo na socialno politiko in ukrepe za obravnavanje trgovine z ljudmi.

Treba je podpirati lastna dejanja otrok za preprečevanje trgovine z ljudmi. Z obveščanjem prek dejanskih izkušenj otrok bo socialna politika postala učinkovitejša in povečal se bo njen potencial za obravnavanje tveganj, ki zadevajo otroke.

7 Zaključek

Dejstvo je, da nobena DČ v EU ne more ubežati trgovini z otroki. Gre za globalni fenomen, ki ga kljub vsem obstoječim pravnim in varovalnim mehanizmom ni mogoče v celoti izkoreniniti. V zadnjih desetih letih se je zavedanje o problematiki razširilo, vendar kljub vsem dostopnim informacijam in podatkom veliko število ljudi omenjene problematike ne obravnava kot resne grožnje, to pa velja za DČ in celotno EU. Za učinkovito preprečevanje tovrstnega kriminala, ki se v različnih oblikah pojavlja v vseh državah EU, in za dosega cilja izkoreninjenja trgovine z otroki bo treba storiti in spremeniti še marsikaj. Pristopi do trgovine z otroki se oblikujejo glede na različne vidike in koncepte. Vsak pristop se osredotoča na določene vidike trgovine z otroki in zaščite prizadetih oseb. Zato je pomembno, da upoštevamo potencial posameznega pristopa, da bi lahko zapletenost in dinamiko trgovanja z ljudmi obravnavali na obsežen način. Obravnavanje trgovine z ljudmi na splošno ne bo samodejno zaščitilo otrok. Nagnjenost obstoječih pristopov proti trgovini z ljudmi je, da se osredotoča na posebne elemente ali vrste trgovanja, ne vključuje pa obravnavanja trgovine z otroki v dovolj širokem smislu otrokovih pravic in s tem pusti veliko otrok nezaščiteneh. Povečana ranljivost otrok za izkoriščanje in posebna škoda, ki jo utrpijo žrtve trgovine z otroki, zahtevata, da se trgovina z otroki in trgovina z odraslimi osebami obravnavata ločeno..

Moje prvo raziskovalno vprašanje se je glasilo, kako dobro je urejeno pravno in zakonodajno področje boja proti trgovini z otroki v EU. Na omenjeno vprašanje lahko po preučitvi številnih zakonodajnih norm, direktiv, resolucij in analiz odgovorim, da se EU trudi, da bi vzpostavila celovito zakonodajo v vseh DČ EU. Že v Lizbonski pogodbi je poudarjena pomembna vloga meddržavnega sodelovanja pri koordinaciji in sodelovanju vseh institucij, ki se borijo proti trgovini z otroki. Dejstvo pa je, da DČ še vedno nimajo enake zakonodaje, ki se dotika trgovine z otroki, zato je skupno sodelovanje ravno zaradi neusklajenosti veliko manj uspešno. Pomanjkanje dosledne pravne opredelitve trgovine z otroki, skupne vsem državam EU, je znatna ovira za učinkovito obravnavo trgovine z otroki. To ne predstavlja le izziva za mednarodno in bilateralno sodelovanje med DČ EU, ampak ima tudi velik vpliv na prepoznavanje otrok, ki so bili žrtve trgovine z otroki, in njihovo učinkovito zaščito. Večinoma otroci, ki so bili žrtve trgovine z ljudmi, niso prepoznani kot žrtve, zlasti ne v tistih DČ, ki so prevzele preozko opredelitev trgovine z ljudmi in otroki. Tudi če so otroci prepoznani kot žrtve trgovine z ljudmi, njihovi primeri niso vedno obravnavani kot takšni. Primere, ki pridejo na

sodišče, poskušajo uvrstiti pod drugo, povezano zakonodajo, npr. pod zakone o spolnem izkoriščanju in zlorabi, o migrantih in azilantih ali pod delovno zakonodajo. Če primeri trgovine z otroki niso obravnavani pod ustrezno obliko zakonodaje, niso vključeni v statistiko kriminalitete v zvezi s trgovino z ljudmi, žrtvam pa bosta morda zavrjeni pravna zaščita in pomoč, do katerih so upravičene skladno z zadevnimi mednarodnimi standardi. Notranji okvirji DČ EU o zaščiti otrok in trgovini z ljudmi bi morali obravnavati specifične dejavnike tveganja, ki otroke izpostavljajo trgovini z ljudmi. Poleg tega bi lahko z večjim prizadevanjem pomagali pri ozaveščanju o tem, na kakšen način lahko otroci postanejo izpostavljeni trgovini z ljudmi, ter pri sprejemanju praktičnih ukrepov za reševanje teh ugotovljenih pomanjkljivosti.

Moje drugo raziskovalno vprašanje se je glasilo, ali se zakonodaja in tudi institucije EU prilagajajo trendom trgovine z otroki. EU se zelo dobro zaveda pomena demokratičnosti, človečnosti in varnosti. Mehanizmi in institucije EU so predvsem v zadnjih dveh desetletjih naredili ogromen napredek pri boju proti trgovini z otroki, če gledamo z vidika razvoja pravne zakonodaje EU. Pravni in politični odzivi na trgovino z ljudmi v EU odražajo zapleteno naravo trgovine z otroki. Zunaj mednarodne opredelitve obstajajo različna dojetanja o tem, kaj predstavlja trgovina z otroki in kakšen naj bi bil potreben odziv. Posledično vladne in nevladne interesne skupine k trgovini z ljudmi pogosto pristopijo z različnimi vidiki, ki izmenično pomagajo oblikovati nacionalne zakone in politike. Oblike in načini trgovine z otroki so se v zgodovini spreminjali in prilagajali razmeram. V zadnjih desetih letih pa je svoj delež pri razmahu in spremembah v trendih trgovine z otroki prispevala globalizacija in z njo povezan tehnološki napredek.

NVO imajo pomembno vlogo v tem procesu, ne samo z zagotavljanjem dodatne pomoči žrtvam trgovine z otroki in izkoriščenim otrokom, ampak tudi s promocijo pobud, usmerjenih k preprečevanju trgovine z ljudmi, in gledano širše z zagotavljanjem otrokovih pravic v vseh državah, vključno z državami izvora in ciljnim državami. To vključuje tudi obravnavanje diskriminacije kot enega od glavnih vzrokov za trgovino z ljudmi in zagotavljanje, da pristopi za obravnavo trgovine z ljudmi upoštevajo otroke iz različnih starostnih skupin in socialnih okolij (ILO 2013, 39).

Odzivi bi morali upoštevati zmožnosti razvoja otroka in v največji mogoči meri zagotoviti njegovo preživetje in razvoj. Odzivi na trgovino z otroki bi morali biti bolj strogi, ne pa da se preprosto upoštevajo kot dodatna težava trgovine z ljudmi. Potreben je obsežen pristop, ki

daje prednost otrokovim pravicam, da se bodo učinkovito obravnavale vse oblike zlorabe in izkoriščanja otrok, vključno s trgovino z otroki. Takšen okvir je zasnovan za trajno varstvo otrokovih pravic, preprečevanje izkoriščanja otrok in zlorab ter zato, da izobrazijo otroke, da sprejema odločitve na podlagi informacij, prepozna tvegane predloge in se samozavestno sooči s prihodnostjo – tudi če je prišlo do izkoriščevalske izkušnje. Da bi se pravice otrok varovale, so potrebni ciljni zakoni, politike in programi ter vključevanje določb, specifičnih za otroke, v obstoječe pobude proti trgovini z ljudmi. To zahteva, da se vsi akterji, vključeni v pobude proti trgovini z ljudmi, zavedajo posebne ranljivosti otrok in otrokovih pravic. Pristop k trgovini z otroki na osnovi otrokovih pravic pomeni, da so otroci v središču vseh intervencij, povezanih s trgovino z ljudmi. Pri vseh dejanjih je treba dati prednost najboljšemu interesu otrok. Te je treba določiti za vsakega posameznega otroka, pri tem pa upoštevati njegove ali njegove poglede. Globalizacija in tehnološki napredek s svojimi negativnimi platmi predstavljata veliko težavo pri uspešnem boju EU proti trgovini z otroki. Zaradi hitrih sprememb in načinov, ki jih trgovci uporabljajo pri novačenju in izkoriščanju otrok, se institucije težje prilagajajo in sprejemajo pravočasne pravne mehanizme. Zakonodajni postopki so v institucijah (tako državnih kot EU) pogostokrat prepočasni in posledično prepozno učinkoviti. Politiko EU vodijo različne politično interesne skupine, ki pa svojih interesov ne smejo postavljati nad interesi nedolžnih otrok.

Moje zadnje raziskovalno vprašanje je bilo, ali lahko EU odigra ključno vlogo pri mednarodnem boju proti trgovini z otroki. Prišla sem do odgovora, da lahko, vendar še ne danes. EU bo vodilno vlogo lahko prevzela, če bo uspešna pri poenotenju pravne zakonodaje DČ EU, ki se nanaša na trgovino z otroki. Dokler v EU ne pride vsaj do poenotenja pri temeljnih zadevah, kot je definicija trgovine z otroki te vloge legitimno ne more prevzeti.

Celotna EU se zaveda pomena varnosti in preprečevanju izkoriščanja najšibkejšega dela družbe kot so otroci.

Veliko je bilo v zadnjih letih s strani različnih institucij in organizacij EU vloženi v razvoj enotnih programov, ki bi pomagali pri nižanju števila žrtev med otroki. Otroke je mogoče bolje zaščititi, če je osveščenost o trgovini z ljudmi večja – v obeh oblikah in vplivih, ki ga ima na življenje otrok.

Boljše znanje in razumevanje trgovine z ljudmi je potrebno zagotoviti v celotni družbi ter pri otrocih samih. Za trajno napredovanje razumevanja in promocije učinkovitih rešitev za obravnavanje trgovine z otroki je treba prepoznati nevarnosti in jih izkoreniniti. Potrebno je sodelovanje vseh mednarodnih, regionalnih in državnih organizacij, da vsakemu otroku tega sveta zagotovimo varnost in pogoje za dostojno življenje. Ne glede na to, kdo prevzame vodilno vlogo pri globalnem reševanju problematike trgovine z otroki, mora biti vsem akterjem jasno, da lahko samo s skupnim in sistematičnim pristopom zadevo izkoreninimo v celoti. Veliko pozitivnih dosežkov EU je bilo doseženih v zadnjih nekaj letih, vendar cilj trajnega izkoreninjenja trgovine z otroki še ni dosežen. Odgovornost za preprečevanje trgovine z otroki nosi vsak izmed nas. Omogočimo otrokom, da so otroci.

8 Literatura

Agencija Evropske unije za temeljne pravice. 2009. *Child Trafficking in the European Union – Challenges, perspectives and good practices*. Luksemburg: Agencija Evropske Unije za temeljne pravice. Dostopno prek: <http://fra.europa.eu/en/publication/2009/child-trafficking-eu-challenges-perspectives-and-good-practices> (11. december 2016).

Agius, Irena Jager, ur. 2014. *Otrokove pravice v Sloveniji: od normativnih standardov do učinkovitega varstva*. Ljubljana: Založba FDV.

Agre, Pfilip in Marc Rotenberg. 1998. *Technology and Privacy: The new Landscape*. London: MIT Press.

Amos, Merris. 2006. *Human Rights law*. Oregon: Hart Publishing.

Bučar Ručman, Aleš in Danijela Frangež. 2014. *Zaključno poročilo raziskave: Analiza trgovine z ljudmi z namenom izkoriščanja delovne sile, trgovine z otroki, prisilnega beračenja in izvrševanja kaznivih dejanj*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/THB/ZAKLJUCNO_POROCILO_-_TZL.pdf (14. april 2017).

Brysk, Alison in Shafir Gershon, ur. 2004. *People out of place: Globalization, Human Rights and the Citizenship Gap*. New York: Routledge.

Cerar, Miro, Jon Jamnikar in Maja Smrkolj, ur. 2002. *Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Društvo Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut.

Choudhry, Shazia in Jonathan Herring. 2010. *European human rights and family law*. Oregon: Hart Publishing.

Čurin, Sandi, ur. 2006. *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/THB/TZL2015/Zbornik-Uveljavljanjemednarodnopravnih_dokumentov_s_podrocja_boja_proti_trgovini_z_ljudmi.pdf (12. april 2017).

Dottridge, Mike. 2004. *Kids as Commodities? Child trafficking and what to do about it*. Lausanne: International federation Terre des Hommes. Dostopno prek: <http://www.terredeshommes.org/wp-content/uploads/2013/06/commodities.pdf> (10. april 2017).

Dobovšek, Bojan, 2009. *Transnacionalna kriminaliteta*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Društvo narodov. 1924. *Geneva Declaration on the Rights of the Child* – Ženevska deklaracija o pravicah otrok, sprejeta 26. septembra 1924. Dostopno prek: <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> (19. december 2016).

Ensalaco, Mark in Linda C. Majka. 2005. *Children's human Rights*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

Evropsko sodišče za človekove pravice. Dostopno prek: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> (1. april 2017).

Europol. 2016. *Situation Report: Trafficking in human beings in the EU*. Haag: Europol. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/situational_report_trafficking_in_human_beings-_europol.pdf (11. december 2016).

Evropska komisija. 2014. *Evropa brez meja: Schengensko območje*. Dostopno prek: http://publications.europa.eu/resource/cellar/09fcf41f-ffc4-472a-a573-b46f0b34119e.000601/DOC_1 (1. maj 2017).

--- 2016. *Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2016) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/commission_staff_working_document.pdf (12. marec 2017).

Evropska unija. 2007. *Lizbonska pogodba*. Dostopno prek: <http://www.Refworld.org/docid/476258d32.html> (9. april 2017).

Flander, Benjamin. 2004. *Pozitivna diskriminacija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Gomien, Donna. 1995. *Kratek vodič po Evropski konvenciji o človekovih pravicah*. Ljubljana: Tiskarna ljudske pravice.

Karanja, Stephen Kabera. 2008. *Transparency and proportionality in the Schengen information system and border control co-operation*. Leiden: Martinus Nijhoff publishers.

Lampe, Rok. 2004. *Sistem pravice do zasebnosti*. Ljubljana: Bonex založba.

--- 2010. *Pravo človekovih pravic: sistem človekovih pravic v mednarodnem, evropskem in ustavnem pravu*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Mednarodna organizacija dela. 2002. *Combating child trafficking: At the heart of ILO values*. Dostopno prek http://white.lim.ilo.org/ipec/boletin/documentos/trafico_eng.doc (7. april 2017).

--- 2008. *ILO Action against Trafficking in Human Beings*. Ženeva: Mednarodna organizacija dela. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/ilo-action-against-trafficking-human-beings_en (13. december 2016).

--- 2009. *Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual and other forms of exploitation*. Ženeva: Mednarodna organizacija dela. Dostopno prek: http://www.ilo.org/ipec/areas/Traffickingofchildren/WCMS_111537/lang--en/index.htm?ssSourceSiteId=global (14. december 2016).

--- 2010. *Child trafficking – essentials*. Ženeva: Mednarodna organizacija dela. Dostopno prek: http://www.ilo.org/ipec/Informationresources/WCMS_IPEC_PUB_14616/lang--en/index.htm (13. april 2017).

--- 2013. *Marking progress against child labour: Global estimates and trends 2000-2012*. Ženeva: Mednarodna organizacija dela. Dostopno prek: http://www.ilo.org/wcmsp5/gro ups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_221513.pdf (11. april 2017).

Monshipouri, Mahmood, Neil Englehart, Andrew Nathan in Kavita Philip, ur. 2003. *Constructing Human Rights in the age of Globalization*. New York: M. E. Sharpe, Inc.

Novak, Mitja, Polonca Končar in Anjuta Bubnov Škoberne. 2006. *Konvencije mednarodne organizacije dela*. Ljubljana: GV Založba.

OVSE. 2013. *OSCE Action Plan on Combating Trafficking in Human Beings*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/odihr/23866> (10. april 2017).

O'Byrne, Darren J. 2003. *Human rights: an introduction*. London: Pearson Education Limited.

Pajnik, Mojca in Urša Kavčič. 2007. *Vzpostavitev in spremljanje mednarodno primerljivih kazalcev o trgovini z ljudmi – Končno poročilo o raziskavi*. Ljubljana: Mirovni inštitut – Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Peternel, Mateja Končina. 1998. *Pomoč otrokom, ko starši odpovedo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Popov, Jurij. 2002. *Trgovina z ljudmi: somrak civilizacije ali kaos globalizacije*. Ljubljana: Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z belim blagom.

Pravni center za varstvo človekovih pravic. 2017. *Boj proti trgovini z ljudmi*. Dostopno prek: <http://www.pravni-center.si/slo/projekti/boj-proti-trgovini-z-ljudmi> (22. april 2017).

Ribičič, Ciril. 2007. *Evropsko pravo človekovih pravic: izbrana poglavja*. Ljubljana: Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani.

RTVSLO. 2016. *Niti ene številke o žrtvah trgovine z ljudmi med otroki begunci nimamo*. Dostopno prek: <https://www.rtvsl.si/slovenija/niti-ene-stevilke-o-zrtvah-trgovine-z-ljudmi-med-otroki-begunci-nimamo/405453> (7. april 2017).

Sadurski, Wojciech. 2006. *Political rights under Stress in 21st Century Europe*. New York: Oxford University press.

Simmons, Beth A. 2009. *Mobilizing for human rights*. New York: Cambridge University Press.

Šelih, Alenka in Katja Filipčič, ur. 2014. *Otrokove pravice v Sloveniji: sedanje stanje in izzivi za prihodnost*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Unicef. 2006. *Guidelines on the protection of child victims of trafficking*. Dostopno prek: https://www.unicef.org/ceecis/0610-Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf (12. april 2017).

--- 2007. *Child trafficking in Europe – a broad vision to put children first*. Firenze: Unicef IRC publications. Dostopno prek: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/ct_in_europe_full.pdf (12. april 2017).

United nations office of the High Commissioner for Human rights. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIntro.aspx> (9. april 2017).

Urad Združenih narodov za droge in kriminal. 2012. *Global Report on Trafficking in Persons 2012*. Dostopno prek: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf (1. december 2016).

--- 2014. *Global Report on Trafficking in Persons 2014*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/GLOTIP_2014_full_report.pdf (1. december 2016).

--- 2016. *Global Report on Trafficking in Persons 2016*. Dostopno prek: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2016_Global_Report_on_Trafficking_in_Persons.pdf (14. december 2016).

Vlada Republike Slovenije. 2014. *Poročilo o izvajanju Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/trgovina/THB_GRETA_porocilo_2013.pdf (17. december 2016).

--- 2016. *Boj proti trgovini z ljudmi*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/boj_proti_trgovini_z_ljudmi/boj_proti_trgovini_z_ljudmi/ (17. december 2016).

Weller, Marc, ur. 2007. *Universal minority rights: a Commentary on the Jurisprudence of International Courts and Treaty Bodies*. New York: Oxford University press.

Združeni narodi. Generalna skupščina. 1948. *Universal Declaration of human Rights* – Splošna deklaracija človekovih pravic. Resolucija 217 A (III), sprejeta 10. decembra 1948. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (12. december 2016).

--- 1989. *Convention on the Rights of a Child* – Konvencija o otrokovih pravicah. Resolucija 44/25, sprejeta 20. novembra 1989. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> (13. december 2016).

--- 2015. *The Sustainable Development Agenda – Agenda 2030*. Sprejeta 15. septembra 2015 in v veljavo stopila 1. januarja 2016. Dostopno prek: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/> (12. marec 2017).